HET LAND VAN AALST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING
« HET LAND VAN AALST »

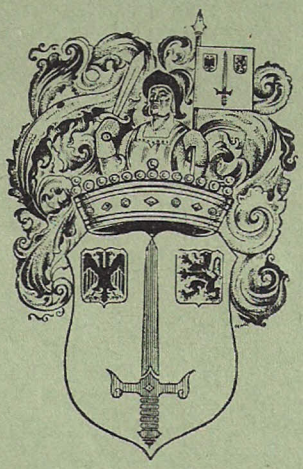

Jaargang IX — 1957 Nr 3

AAN PRIESTER ADOLF DAENS

Vijftig jaar geleden, op 14 juni 1907, overleed te Aalst, na een leven van harde strijd, bittere bekamping en veel onbegrip, priester Adolf Daens, die « mag aangezien worden als de pionier van de christelijke democratische beweging in Vlaanderen » (Encyclopedie van het Katholicisme).

Op 4 augustus a.s. wordt hij in de Dirk Martensstede, « buiten en boven elk politiek partijverband », gehuldigd en wordt zijn standbeeld ingehuldigd.

Het « Land van Aalst » zou in zijn taak te kort schieten, moest het deze gebeurtenis onopgemerkt laten voorbijgaan. Een persklare bijdrage kan, terwille van omstandigheden onafhankelijk van de redaktie, niet verschijnen.

Priester Daens is een omstreden figuur, die slachtoffer werd van zijn eigen temperament en van bepaalde omstandigheden, waarbij zijn grootste ongeluk was zich op het politiek plan te hebben gemeten met Charles Woeste, leider van de Katholieke Kringen.

Zijn roep om sociale rechtvaardigheid weerklonk als een noodhoorn over Vlaanderen en bracht de massa berooiden in beweging, maar riep banbliksems neer van konservatieve zijde.

Daens kwam door zijn sociale en politieke strijd niet slechts in botsing met de politieke leiding in het land, maar eveneens met zijn geestelijke overheid. Streed hij voor de rechtvaardigheid en had hij het recht op zijn zijde, langs de overzijde stond de macht.

Men kan het optreden van de priester op politiek terrein betreuren, maar dient het tevens te zien in zijn tijd. Wanneer hij zich niet als een Barmhartige Samaritaan neerboog over de misdeelden, van wie mocht men het dan verhopen ?

Priester Daens is een tragische figuur, die in zijn opzet is mislukt, maar niet te min heeft bijgedragen tot de doorbraak van de kristen demokratie en tot de verwezenlijking van de opvattingen verdedigd in « Rerum Novarum ». Daarin ligt zijn grote verdienste, daarom zijn grote miskenning.

De redaktie.

Plaatsnamen te Ninove

Grasland

BRONNEN

Cart. Bl.	RA.G., Abd. S. Corn. Ninove, nr. 2, Cart. Blasere (a° 1375).
Gr. Abd.	RA.G., Abd. S. Corn., nr. 60, Grond- en kaartb. (1644-45).
Gr. 1653	RA.G., Ninove, nr. 13, Grondboek.
Gr. 1654	RA.G., Ninove, nr. 14, »
H. 1652	RA.G., Ninove, nr. 19, Huizen en erven.
K. en Pl.	A.RA., Kaarten en Plans.
K. en Pl. G.	RA.G., Kaarten en Plans.
Ob. Abd.	RA.G., Abd. S. Corn., Obit, 14e eeuw.
Oork. Abd.	RA.G., Abd. S. Corn., oorkonden.
Pb. Abd.	RA.G., Abd. S. Corn., nrs. 26-30, 67, 68, 78, Pachtboeken.
R. Abd.	RA.G., Abd. S. Corn., nrs. 15-25, Rekeningen.
R.D.	A.RA., Rekenk., Rekeningen Domein Ninove-Herlinkhove.
Rolr. D.	A.RA., Inv. Nelis, rollen, Domein Ninove-Herlinkh.
R.K.	RA.G., Ninove, Rekeningen Kerk.
Rb. D.	A.RA., Rekenk., Rentb. Domein Ninove, 1466, 1617.
Rb. K.	RA.G., Abd. S. Corn., nr. 131, Rentb. Parochiek.
Stadsr.	R.RA., Rekenk., Stadsrekeningen Ninove.
Strsch.	RA.G., Ninove, nrs. 9, 10, 11, Straatschouwingen.
Tr. v. Vl.	A.RA., Tresorerie v. Vlaanderen, Ninove.

Voor grasland vinden wij in de ninoofse plaatsnamen de elementen : aard, broek (1), bruul, inge, eusel, meers, weerd en weide.

Vier dezer woorden zijn ons uitsluitend bekend als plaatsnamen, nl. : aard, bruul, inge, weerd. Slechts vier dezer elmenten komen voor als gemeen nw., nl. : (broek), eusel, meers en weide.

Bij de naamgeving speelden tal van factoren een rol. De perceelnamen werden naar de eigenaar of gebruiker, naar de vorm, naar de bestemming, naar een of andere bizonderheid van de bodem of van het perceel zelf, ook dikwijls naar de omgeving genoemd. Wij beperken ons hier hoofdzakelijk tot hetgeen vooral of uitsluitend gezegd wordt van grasland (2). In een **zure meers,** daar is het gras zuur. In

(1) Daar talrijke broeken nog steeds moerassig zijn vonden wij best deze te behandelen in de Hydronymie (z. L. v. Aalst, jg. VIII, nr. 5).

(2) Voor enkele verklaringen was de h. O. van der Kelen, landbouwer te Ninove, zo vriendelijk mij te helpen, waarvoor mijn beste dank.

dergelijke meersen, aldus mijn zegsman, daar groeit onkruid : biezen, lis, zurkel en kattestaart ! In een **rotte meers** daar kan men verdrinken, zegt men. Waar men van een perceel veld een weide maakt daar heeft men een **veldweide,** deze wordt in de zomer gemakkelijk **droge weide** of een **droge meers.** Al naar gelang de bestemming sprak men vroeger van een **lammerweide,** een **schaapweide, veulenweide.** De eeuwen door tot in de XVIII eeuw stak men turf in alluviaal grasland. Het appelativum **turf-** of **torfmeers** was zeer gewoon. In of bij een **zavelmeers** stak men zavel. Deze zavel gebruikte men om mortel te maken.

In de XII eeuw bezat de Abdij van S. Cornelis omheinde weiden. In het Liber Miraculorum (3) verhaalt de kroniekschrijver dat de ninoofse bevolking in haar strijd tegen de Abdij de afsluitingen afbrak om haar kudden in de weiden van de Abdij te drijven. Ook de meersen van de heer van Ninove waren omheind : « mijns heeren ettemersschen ende hoymersschen te beheymene » (Rol. D. 1378).

Als toegangen, die ook of vooral in aanmerking komen voor grasland vermelden wij : draaiboom, hekken, stichel, uitgang, veken en uitsluitend voor weerden : meergat (z. verder Weerden). Slechts draaiboom, hekken en balie kent men nog te Ninove.

Meer dan de helft van de ninoofse bodem was eigendom van de Abdij. Deze bezat ook enkele grote stukken grasland in de Dendervallei. De weiden — of meersen — rond de Burcht waren eigendom van de Heer, terwijl al de weiden tussen beide Denders cijns betaalden aan de Heer. Talrijke denderweiden in de Nederwijk waren eveneens cijnsgoed van de Heer. Van gemeen-grasland is er nergens — na de XII eeuw — nog in enig archiefstuk sprake.

Na deze algemene bizonderheden over het grasland onderzoeken wij nu nader de verschillende benamingen en de percelen zelf (4). Het eerst aan de beurt komen de

AARDEN

Er zijn op het grondgebied slechts vier aard-namen. Zij komen slechts voor als benamingen voor grasland. Het valt ons zeer moeilijk uit te maken of deze aard-namen werkelijk samenstellingen zijn met het naamwoord aard of afleidingen met het suffiks -aard. Wat enigszins tegen de afleiding met suffiks pleit is het feit dat de aard-namen hier zeer zeldzaam zijn en niet voorkomen voor bouwland. Wat er nu ook van zij, logisch, dienen zij hier samen onderzocht te worden.

BELLAARD — sheeren meersch van Pamel genaempt den bellaert 4 b. 42 r. (Gr. 1635) — in sijnen turfmersch genaempt den bellaert (Strsch. 1713) — den bollaert van paemel (Pb. Abd. 1769) (Afb. 1).

Het eerste element zou volgens Mansion (V.B. 18), omheining

(3) Liber miraculorum Sancti Cornelis Papae, uitg. d. W. Rockwell, 1925 (2e dr.). Dateert van omstreeks 1200. De verhaalde gebeurtenissen gaan terug tot de periode onmiddellijk volgend op de stichting, a° 1137. De belangrijkste en oorspronkelijkste bron voor de vroegste geschiedenis van de Abdij.

(4) Alfabetisch.

betekenen. Bellaard zou dus een omheinde aard zijn (Is voor het grootste deel begrensd door een gracht en de Dender). Dat *bel* ook *balie* betekende (5). vindt in geen enkele ninoofse tekst enige bevestiging. Een balie heet er steeds: *baeldye/baelye.* Ook de dialecten kennen *bel* = *balie* niet (z. de Bo, Schuermans e.a.). In het ninoofs zegt men steeds *bolje.*

KONIJNHEERDE / KONIJNAARDE — anden venebroucq onder den wijngaert ofte conijnheerde anden langhen dam (Rb. D. 1617) — aen de connynaerde (Gr. 1653) — Quade meerschen van aenden mansborre langs den conynendam (Gr. 1654) — connynaerde (Pb. Abd. 1691) — aende cleyn conijnaerde (Strsch. 1730).

De oorspronkelijke benaming van dit perceel is: de *Wijngaert;* jonger is: *wijngaertmeers* en de jongste: *Konijnheerde/aarde.* Deze pln. dateert dus uit de XVI-XVII eeuw. De Konijnendam (weg langs een gracht) leidde naar de Konijnheerde. Verm. is de oorspr. betekenis: konijnheerde (herde, kudde), wegens de konijnen die huisden in de beboste barm ten noord-westen van de Wijngaert? Of: Een kwade aard(meers) goed voor konijnen?

MALUWAARD / MAALAARD — jeghen den maluaert (R. Abd. 1428) — van den maluaert groet 15 d(agwant) (Rb. D. 1466) — Gillis schorreels over goessin den gast up een gelaghe te nederwijck tusschen der straten van den maluaerde (Rb. K., einde XV) — den grootten maelewaert (Pb. Abd. 1522) — den maellaert (Gr. 1653) — de coeweyde van den cloistere genoempt den maellart 6 b. 3 d. 85 r. (Gr. Abd. 1644-45) — den maellaert (Gr. 1653) — den hoeymeersch ofte mallaert (Pb. Abd. 1769) (Afb. 2).

Moeilijke pln. Door mij verm. verkeerd verklaard als plaats waar de Franken rechtszitting hielden (6). Splitst men: *maluw - aert,* dan is het eerste element maluwe = kaasjeskruid; vrij onwaarschijnlijk. Splitst men: *malu - waert,* dan is het tweede element waard = weerd; dit in tegenstelling met de gebruikelijke vorm: weerd (z. verder Weerden). Splits men: *maal - aert,* dan kan maal depresie betekenen (7), dus: aard in een diepte; dit gaat ook niet en de oudste vorm is: *malu.*

WEESCHAARD — weesscarde (Rolr. D. 1367) — van den wiesgarde (Id. 1372-73) — weesschart (R.D. 1418) — le pret derriere les sœurs grises appelle den cleenen weeschaert grand avec les fossetz et rampart 1 b. 3 j. (R.D. 1628) (Afb. 2).

Splitst men: *wee - schaard,* dan is het eerste weide en het tweede: *schaard(e),* stuk, opening of bres. De stadsvest liep dwars door deze weide. Splitst men: *weesch - aard,* dan is het eerste: weide, achter aard zou in dit geval een niet meer te achterhalen oudere betekenis van aard(weide) kunnen schuil gaan? De spelling met *ie* wijst op de uitspraak van de scherplange ee.

---

(5) J. Lindemans, Opwijk, blz. 28 en Handel. Comm. Top. en Dial. II, 1928, blz. 142.
(6) Geschiedenis van Ninove, I D., blz. 55.
(7) z. M. Gysseling, Gent's vroegste Geschiedenis, blz. 59.

BRUUL

De Bruul is een grote denderweide :

neven den bruel (R. Abd. 1428) — 5 d. meersch gheheeten den bruel (Pb. Abd. 1447)— inden bruel an tgat (Rb. D. 1466) — van eenen mersche an bruel straetkin (Id.) — inden bruel bij pamele (R.K. 1576) — tegen tbruelstratken ofte tcort dammeken (Rb. D. 1617) — Op de kaart van Popp : « Briel » (uu is in het ninoofs : ie) — Vroeger zegde men nog te Ninove : « in de bril meersen » — Op de kaart van het Kadaster : « Bril ».

Het Bruulstraatje liep van de Nederwijkweg naar de Bruul. De Bruul was in de XVII eeuw verdeeld in vier percelen, samen van 5 tot 6 bunder groot. Ten westen grensde de Bruul aan de :

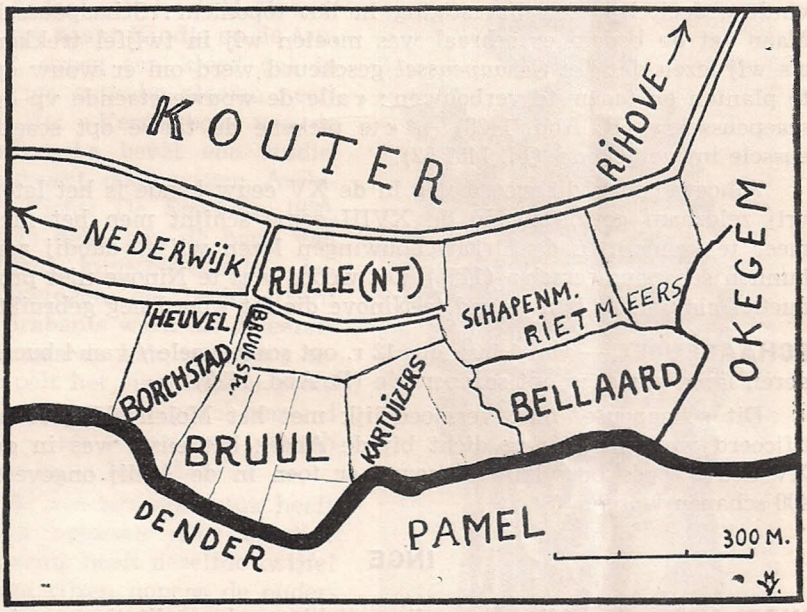

Afb. 1 — De Bruul en Omgeving.

BORCHSTAD — De Borchstad was in de XV eeuw nog slechts een weide : van eenen dachwande merschs gheheeten in de borchstad (Rd. D. 1466) — van 3 d. mersch in de borchstad (Id.) — van 1 d. te Nederwijk gheleghen in de borchstadt (Id. 1617).

In het noordelijk deel van de Borchstad, aan de weg naar de Nederwijk lag de **Heuvel,** een lichte verhevenheid van de bodem. Verm. op deze plaats stond in lang vervlogen eeuwen een hof dat toen eigendom was van een vrije Frankische familie. In stukken van de Abdij van S. Cornelis komen enkele vermeldingen voor van heren in de Nederwijk (Gans het gebied van Ninove, buiten de Nederwijkpoort tot aan de grens van Pamel werd Nederwijk genoemd) : « de vico nederwic... dominus theodericus » (Rockwell, blz. 65) —

« Waltheri faitir, domini de nederwyck » (Ob. Abd., 1218). Verder is er nog sprake van : Gerardi de Nederwyck, Bernerus de Nederwyck. Over deze heren of vrije boeren horen wij niets meer in de XIV eeuw. De Bruul en de Borchstad waren volledig onderworpen aan de heer van Ninove en betaalden heerlijke cijnzen. Verm. was de Bruul een weide van de heer, die in de vroege middeleeuwen in de Borchstad woonde.

EUSEL

De pachtboeken van de Abdij maken een onderscheid tussen : meers, weide en eussel : « van lande meersschen eusselen ende weeden » (Pb. Abd. 1448). J. Lindemans (8) verklaart eusel als : « mager grasland goed alleen voor grazing van schapen ». Deze verklaring vindt gedeeltelijk een bevestiging in het toponiem : Schaapeussel. Maar dat de bodem er schraal was moeten wij in twijfel trekken als wij lezen dat het *Schaapeussel* gescheurd werd om er wouw op te planten en tarwe te verbouwen : « alle de wouwe staende vp de scaepeussele » (R. Abd. 1428) — « te pickene de tarwe opt scaepeussele int veldeken » (Id. 1451-52).

Alhoewel men dit woord nog in de XV eeuw kende is het later vrij zeldzaam geworden. In de XVIII eeuw schijnt men het niet meer te kennen. In de Straatschouwingen lezen wij : « dabdij aen hunnen schapenmeersch » (1755). Dit woord was te Ninove niet productief als pln. Er is niemand te Ninove die dit woord nog gebruikt.

SCHAAPEUSEL — van 1 buender 12 r. opt scaepeusele / van 4 buenderen lants ghelegen opt scaepeusele (R. Abd. 1428).

Dit schaapeusel mag vermoedelijk met het Molenveld geïdentificeerd worden. Dit lag dicht bij de Abdij. Dit eusel was in de XV eeuw reeds bouwland alhoewel er toen in de Abdij ongeveer 400 schapen waren.

INGE

INGELAND — demidium bonarii prati liberae haereditatis suae jacentis in inghelant ecclesiae ninivensis (Oork. Abd. 1189 en 1220) (9) — zegher mesken van de huuse in inghelant (R. Abd. 1457) — inghe-land neven de slachmoelen (Rb. D. 1466) — huys ende erve staende op de werf der stede ghenaempt inghelant (RA.G., Nin., Sententieb. 1528) — van cornelis van putken over den pacht van den werft van ouden tijden ghenaempt inghelant (Stadsr. 1569-71) — van seker erfve eertijts mette werf geheeten ingeland achter den slachmuelen / oost de beke metten zuijthende tegen de dender / west den werf (Rb. D. 1617) — uuyt enghelant ofte werff (Stadsr. 1644-46) — opde werf ofte engelant (Stadsr. 1772) (Afb. 2).

---

(8) Top. Opwijk, blz. 181.

(9) Schenking van Sigerus, pastoor en kanunnik van Meerbeke, aan de Abdij van S. Cornelis te Ninove. Deze weide lag te Ninove. De stad betaalde een cijns aan de Abdij voor de Werf gelegen in het Ingeland.

Oorspronkelijk grote denderweide gelegen aan de samenvloeiing van de Molendender en de Bever. Lag binnen de stadswallen. De huizen opgetrokken op dit deel betaalden cijns aan de Abdij, andere aan de Heer. Met de ontwikkeling van de stad diende deze weide als aanlegplaats voor schepen. De naam ging over op de werf en op het huis aldaar gebouwd. Het was dus sedert eeuwen geen weide meer.

INGELAND — an dleemputvelt metten weddewatere dat men hiet ingheland (Rb. D. 1466). Slechts een enkele vermelding, localisatie uitgesloten.

Lag in het noorden van de stad op het Leemputveld (zeer uitgestrekt veld tussen de weg op Denderhouten en de weg op Aalst). Een *weddewatere* was een drenkplaats voor het vee. Dus was dit *ingeland* ook een weide.

Ingeland komt voor als psn. : Gillis van inghelland (Rolr. D. 1373).

WEIDEN EN MEERSEN

Weide komt heel wat meer voor dan eusel en betekent grasland voor het weiden van het vee. De denderweiden waren tijdens het Oud-Régime zeer goede weiden (10). Zij betaalden dubbele belasting zoals uitdrukkelijk wordt vermeld in alle zettingboeken. Deze weiden waren uitstekend geschikt voor het vetmesten, vandaar de benaming : « Veytteweyden » lanckx de deyndere (Gr. Abd. 1644-45) (11). Een weide van ongeveer een dagwant (= 30 a.) was een **koeweide :** « over zes coeweeden in den keldermeersch » (R.K. 1586). Een synoniem van koeweide was **Koegars :** « coegersen op den keldermeersch » (Gr. 1654). Dus voldoende uitgestrekt om er een koe te laten grazen of ook een weide van goede hoedanigheid. De volkstaal kent koeweide nog in de betekenis : goed grasland.

Een synoniem voor weide was « ettemeersch » : « een weede ofte ettemeersch » (Gr. 1654).

De lezer vindt verder in de beschrijving der plaatsnamen voorbeelden te over waaruit blijkt dat meers de alles overwoekerende benoeming is voor grasland. Euselen, weiden, aarden, weerden, enz., ongeacht hun ligging heten steeds meers. Zelfs een *droge weide* heet men ook *droge meers*. De oorsprong van het woord meers, in het Westgermaans « mariski », wijst er op dat de oudste meersen langs waterlopen lagen.

In Latijnse teksten heet om het even welk stuk grasland « pratum » : pratum quod vulgariter vronemersch appellatur (Oork. Abd. 1244) — « prati... in inghelant » (Id. 1189). Ook in de Franse teksten kent men slechts een enkel woord : *preit, pret of pre :* « preit gansbrouc » (R.D. 1386) — « dou pret qon appelle lorsghewat » (R.D. 1386) — « pre oudemersch » (R.D. 1389). Het Ninoofs dialect maakt geen onderscheid tussen weide en meers. In de Nederwijk gebruikt men meer het woord *wei*, elders in de stad gewoonlijk *meers*.

---

(10) Thans, wegens het niet baggeren van de Dender ligt het waterpeil ongeveer 80 cm. te hoog met het gevolg dat de denderweiden verzuren.

(11) *ey* in *vet* en *Dender* wijzen op de locale uitspraak.

De teksten onderscheiden twee soorten meersen : **ettemeersen** en **maai-** ofte **hooimeersen** : « mijns heeren ettemerschen ende hoymerschen » (Rolr. D. 1378) — « maymeersch » (Pb. Abd. 1465). Ettemeers betekent weiland. « Ette » vinden wij in het werkw. « etten », doen afgrazen, afweiden. Dus grasland voor het vee. In de XVIII eeuw schrijft men ook wel « haete-meers ».

De Abdij beschikte over uitgestrekte *hoymersschen* ofte *maymersschen*. In de *hoytijt* trokken mannen en vrouwen er op af. Het maaien was het werk van de *mayers*. In het hooien werd het gras *gebreed* en *gespreed* : « drien personen van desen garse te breedene » (R. Abd. 1451-52) « van dat hij gars spreedde » (A. Abd. 1434-35). Het werd *gegaffeld* ende *getast* : « van te hoeyene van te gaffelene (12) ende te tassene (13) 3 s. 4 d.g. » (R. Abd. 1455-56). De meers werd *gereekt* en *herreekt* : « 3 vrouwen van den strimeersch te herreekenen » (14) (A. Abd. 1450-51). Het nagras of de *toemaat* werd ook wel gehooid als blijkt uit : « diverse vrouwen van den toemate te helpen hoeyene 2 s. 12 d.g. » (R. Abd. 1450-51). De toemaat hooit men thans niet meer. Te Ninove zeggen de boeren nog : De koeien op de « tommort » (toemaat) steken.

Hier volgen de perceelnamen voor meersen en weiden :

BRAAK — van gheerarde blidelevens van der braken (Rolr. D. 1367) — van der breeken (Id. 1374) — du preit brake contenant 2 bonniers 20 verges (R.D. 1386) — le braque (Id. 1453) — le breecke (Id. 1548).

Dendermeers, langs de stadsvesten, buiten de Brabantse Poort. Steeds als meers vermeld. Verm. weinig vruchtbare weide (z. afb. 2).

BURCHTMEERS — le bourgmersch (R.D. 1458) — borchmeersch (R.K. 1591) — van den borghtmeersch groot 4 b. 34 r. (Gr. 1654) — achter de burcht tegen den burchtmeersch (Rb. D. 1617) (Afb. 2).

DIJKMEERS — 2 dachw. mersche in den dijc / neven den dijck (R. Abd. 1450) — de gracht haer besteckende lancx den dijc meersch van an de herlichove beke (Pb. Abd. 1532).

Gelegen tegen een dijk (= barm) langs de Beverbeek.

DROGE WEIDE — een onbesloten block genaempt de drooghe weyde (Gr. 1653) — een besloten veldeken ofte belock genaempt de droege weede groot 5 d. 78 r. (Gr. 1654).

Blok, gewoonlijk omheind veld, weide, behuisde stede.

GASTHUIS- of **HOSPITAALMEERS** — neven dospital meerssche van nieneve (A.RA., Wetachtige Kamer v. Vlaanderen, a° 1398) — jeghen den gasthuus meersch (Stadsr. 1454) — den gasthuijsmeersch (Gr. 1653).

Eigendom van het Hospitaal van O.L.Vr., buiten de Brabantse Poort.

---

(12) gaffelen, met de gaffel breiden en spreiden, als ww. niet bij Verdam.
(13) opstapelen.
(14) herrekenen, niet bij Verdam.

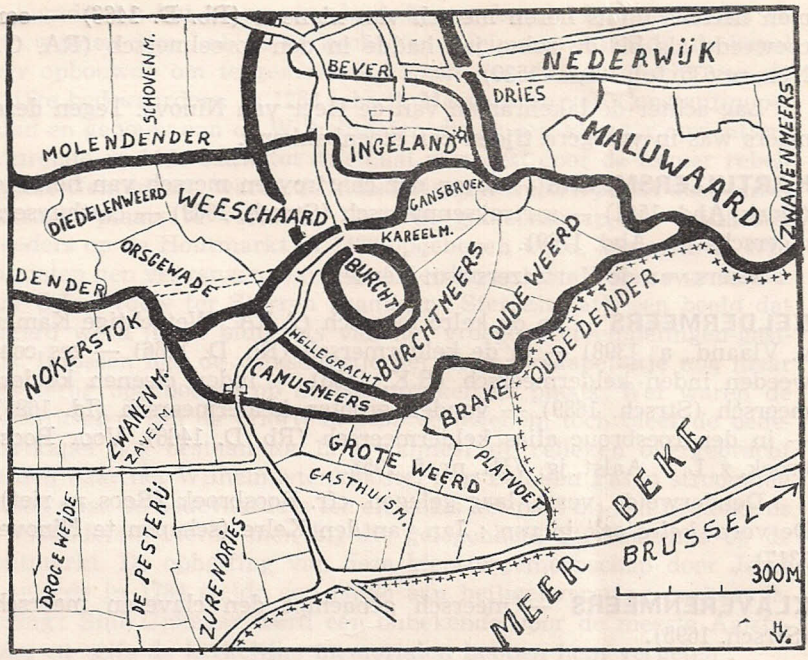

Afb. 2 — Zuidelijk deel van de stad, de Burcht en de Omgeving.

HENNEWINKEL — Hinnewinkel (Gr. Abd. 1644-45) — noort het boschvelt suijt den hunewinkel (Gr. 1653) — inden hinnewinckel (Gr. 1654).

Dit perceel had een vrij grillige vorm, in een afgelegen plaats.

Hen is een weinig of niet gebruikt woord te Ninove.

HERDEKENSMEERS — in loco vocato herdekins mersch (Oork. Abd. 1330) — au pre appelle herdekens mersch (R.D. 1453) — te nederwijck in den herdekens meersch / zuijt de dendere / noort den dam (Rb. D. 1617) — herdekens mersch (Strsch. 1698).

Herdekin, diminutief van herde, herder. Herdekin kan ook psn. zijn. Er was een grote en een kleine Herdekensmeers.

HERTOGENMEERS — shertogen meersch (Rb. D. 1617). Heet ook *sprincen meers, skeizersmeers*, naar gelang de heer van Ninove hertog, prins of keizer was.

HOEK — Gillis van reysberghe comt zijn pacht van den meersche gheheeten den houc gheleghen neven den bosch te rubrouc (R. Abd. 1436).

JODENMEERS — 1 d. mersch gheheeten de joden mersch in de leebeke (Rb. D. 1466) — Er was aldaar ook een Jode strate (Id.), verm. op Herlinkhove.

KAREELMEERS — van den coreelmerssche ghelegen achter de ra-

men neffens miins heren mersch van nieneve (Rb. D. 1466) — een coeweede als hij de zelve jan hadde in den coreelmersch (RA. G., Nin., nr.635, fol. 125, a° 1530).

Lag achter de lakenramen van de Heer van Ninove. Tegen deze meers was in vroegere tijden een steenbakkerij.

KARTUIZERSMEERS — tegen der chartroysen mersch van herrene (Oork. Abd. 1511) — sartroysenmeersch (Strsch. 1689) — catthuysers meersch (Pb. Abd. 1769).

Meers van de Kartuizers van Herne.

KELDERMEERS — an de kelre meersch (A.RA., Wetachtige Kamer v. Vlaand., a° 1398) — in de keldermersch (Rb. D. 1466) — zes coeweeden inden keldermeersch (R.K. 1586) — inden cleenen keldermeersch (Strsch. 1689) — vanden grooten keldermeersch (Id. 1695) — in den roesbrouc alias keldermeersch (Rb. D. 1466). Voor Roosbroek, z. L. v. Aalst, jg. VIII, nr. 5, 1956.

Denderweide, verm. laag gelegen, cfr. Roosbroek (Roos = riet). De vorm *kelre* ook in psn.: Jan van den Kelre (schepen te Ninove, 1317).

KLAVERENMEERS — meersch genaempt den claveren meersch (Strsch. 1695).

KOEKAMER — een rotten mersch genaempt de coekamer 5 d. 69 r. (Gr. Abd. 1644-45) — de coecamer meerschen (Gr. 1653) — meersch genaemt den coecemaer (Pb. Abd. 1769).

Meers langs de moerassige Kipsteekbeek. Kamer, planken hut, schuilplaats voor het vee. Thans zegt men barak of kot. Koekemaar is volksetymologie.

LAMMERWEIDE — eenen meersch genaempt de lammerweede groot 3 d. (Pb. Abd. 1691).

LANGE MEERS — vanden langhen merssche (Rb. D. 1466) — den langhen meersch 1 b. (Pb. Abd. 1529).

Ook de *lange streke meers* geheten. Meers gelegen aan de lange streke. Zeer uitgestrekte gronden (bv. de Ninoofse Kouter) werden verdeeld in streken. Elke streek bevat een groot aantal nevens elkaar liggende percelen.

NEUKERSTOK — mersch an den nokerstoc (Rb. D. 1466) — s. jacobs clooster in ghendt eenen meersch genaempt den grooten nokerstock groot 3 b. 1 d. 70 r. (Gr. 1654) — in den clijnen okerstock (Strsch. 1698) (Afb. 2).

Noker, neuker, noteboom. Stok, bos(je). Misschien psn.: Janne Nokerstocke (Abt van S. Cornelis, einde XIV eeuw), Walterus de Nokerstoke (Cart. Bl. 1289).

PESTERIJ — met eenen meersch buyten de brabantpoorte ghenaemt de pesterije (Gr. 1654) (Afb. 2).

Buiten de Brabantse Poort stonden in de XVII eeuw enkele huis-

jes van koeboertjes. Er was aldaar geen pesterij (bakkerij). Mogelijk ontstaan uit naam van eigenaar of gebruiker (bv.: Jan van de Pesterij).

PLANKENMEERS — op dander sijde van den dender aenden plancken meersch (Strsch. 1739).

Was in 1653 eigendom van Christiaen van der Plancken, woonde te Meerbeke aan de overzijde van de kerk.

POLLAREMEERS — an straetkin daer men te pollaert merssche warts rijdt (Rb. D. 1466) — den pollaer meersch (Gr. 1653).

Dendermeers aan de grens Pollare-Ninove.

POORTMEERS — in den poert meersch (Stadsr. 1389) — van der poort meersche ghelegen neven den quareelhoven achter de bourch (Id. 1389) — van der poortmersch daer de kalckhoven plach te stane (Id. 1411).

Eigendom van de Poort, d.w.z. van de stad.

PUTTENMEERS — int winterdal (15) die gheeten es putkens mersch (Oork. Abd. 1367) — den puttenmeersch (Gr. Abd. 1644-45) — puttekensmeersch (Gr. 1654).

Met putten, drenkplaatsen voor het vee.

RIETMEERS — aenden rietmeersch recht over den torfmeersch (Strsch. 1703)

Dendermeers ten noorden van de Bellaard.

RULLE(NT) — van der rullen (Rolr. D. 1367) — van der rullent (Id. 1373) — pret appelle le rullent (R.D. 1388) — van de meerssche gheseyt rollekin (R. Abd. 1431) — den cleenen rullen (Gr. 1654) — den grooten rullen (Id.) (Afb. 1).

Rulle heeft waarsch. dezelfde betekenis als Ndl. rul (ongelijk, hobbelig, los). Slaat waarsch. op de bodemgesteldheid. Rollekin is volksetymologie.

SCHALKEMMEERS — an doude denre jeghen den strijtmeersch ende heet de scalckem meersch (Pb. Abd. 1465).

Dendermeers in gebruik van het hof Schalkem, eigendom van de Abdij. Dit hof lag op het grondgebied van Meerbeke.

SCHOVENMEERS — scoven mersch ende metten handeren hende an de veenbrouc strate (Rb. D. 1466) — in schovenmeersch (Stadsr. 1516) — schovenmeersch suijtw(aerts) lanckx de deyndere... groot 8 b. 25 r. (Gr. 1653) (Afb. 2).

Strekte zich uit van de Molendender tot aan de weg van het Meiveld en de huidige Polderstraat. Aan de bocht van de weg was een dries. In de omgeving het Hof ten Driese. Hier stond de schoofschuur van de heer van Ninove, vandaar de benaming Schovenmeers. De heer van Ninove had de zesde schoof op ongeveer 80 bun-

(15) Voor Winterdal z. Land v. Aalst, jg. I, 1949, blz. 25.

der land. In de oogsttijd *verschoofde* men de schoof van de Heer naar de Schoofschuur om er te *tassen*, te dorsen en te meten : « an zegheren den neve van sine dienste van verscovene in den oust ende van den grane op te metene als ment derscht in de scoefscure » (Rolr. D. 1376-77) — « an andriese van der elst van tassene in de vors(eide) scuere alden oust 6 L. 10 s. » (Id.).

SINT JORIS MEERS — daer men noemt ste jooris meersch buyten de Brabant poorte 1 b. 49 r. (Gr. 1654).

Verm. in verband met eigendom of cijns van de kruisboogschutters van S. Joris.

SPEIMEERS — den spaeymeersch (K. en Pl. G., nr. 527, a° 1621) — een deynderweyde aende speyhuysen (Gr. Abd. 1644-45) — aenden eersten spije meersch (Strsch. 1734) / aenden tweeden... (Id.).

Meers gelegen aan de spei of het Sas van Ninove (16). Heette oorspr. : Strimeers (17).

TICHELRIJ — in zijnen meersch de tichelrije achter de borcht (RA.G., Nin., œuvres de loi, 1558). Steenbakkerij.

VEULENMEERS — den veulenmeersch (Pb. Abd. 1769).

WIJMENIER — tegen den weijmenier tot nederwijck (Strsch. 1725) — vanden wijmenier te voren meersch tot culture gebracht (Pb. Abd. 1769).

Meers waar men wijmen (rijs) plantte.

WIJNGAARD — op mijn lant dat men heet de wijngaerd (Cart. Bl. 1333) — 9 journels sur la vingne sur la cauchie (R.D. 1416) — in den venebroucq / onder den wijngaert ofte conijn heerde (Rb. D. 1617).

z. Konijnaarde, blz. 100.

WILGENMEERS — van den wilghen mersch naest den santhovele (R.K. 1571).

Gelegen in de Nederwijk.

ZAVEL of : **ZWANENMEERS** — den savelmersch (Stadsr. 1453-54) — zavel ghehaelt buiten der brabantpoorten (Stadsr. 1445) — van den cleenen zavelmeersch buyten der brabant poorte (Stadsr. 1548-49) — den savel ofte swanenmeersch groot 2 b. 1 d. (Gr. 1654) (Afb. 2).

Een zavel of zwanenmeers was een meers met (of bij) een put waar men zavel stak. Met deze zavel en kalk maakte men mortel. In het regenseizoen stond deze put vol water en modder. Was dus geen weide met een vijvertje voor de zwanen !

ZWANENMEERS — aenden swaenenmeersch (Strsch. 1652) — te nederwijck den swaene meersch 1 d. 2 r. (Gr. 1653).

Gelegen buiten de Nederwijk Poort tegen de Maallaard. Ook in

---

(16) z. Geschiedenis van Ninove, D. I, afb. 4, blz. 37.
(17) z. Land v. Aalst, jg. VIII, nr. 5, 1956.

de Nederwijk stak men zavel. Verm. hetzelfde als hier boven : Zavelmeers.

ZUREN DRIES — 2 b. meersch gheseyt den zuerendriesch (Pb. Abd. 1462) — eenen meersch genaempt den surendries (Gr. 1654).

Zure meers tegen een dries (weg) buiten de Brabantpoort.

ZUREN MEERS — den zuerenmerssche (Rb. D. 1466), etc.

Zure meers gelegen in de Nederwijk.

WEERDEN

De gewone betekenis van weerd is land aan of tussen rivieren. Al de ninoofse weerden zijn aangeslibde gronden, liggen aan of tussen de armen van de Dender. De **Oude Weerd** paalt met een zijde aan de Oude Dender en kwam verm. oorspronkelijk tot aan de Dender, lag dus aan de samenvloeiing van beide armen. De **Grote Weerd** lag op de rechteroever van de Oude Dender. De vermeldingen Kleine Oude Weerd en Kleine Weerd komen ook voor en zijn slechts delen van de Oude Weerd of van de Grote Weerd. Er was ook nog een derde weerd nl. de **Dieren-** of **Diedelenweerd** (z. Land v. Aalst, jg. I, nr. 1, blz. 23) in het gebied tussen de Dender en de Molendender (Afb. 2).

De weerden waren zo goed als gans omgeven door een gracht of gedeeltelijk begrensd door een denderarm en een gracht. De toegang tot een weerd heette men in de XIV eeuw : het *meergat* (gat of toegang aan de grens, omtrek). Men sloot dit meergat met *tuin* (takken) ofwel met een hekken.

In volgende plaatsnamen nog enkele bizonderheden over de weerden :

GROTE WEERD — van janne van der brugghen van den groeten weerde (Rolr. D. 1367) — Inghelken van een gracht an den groeten weert te verheffene (Rol. D. 1370) — van 1 tune te makene ieghen tmeergat vanden groten weerde ende de gracht te verheffene (18) ende den meersch te slechtene (19) die de verkine ghewroet hadden (Rolr. D. 1377) — grooten werd 4 bonniers 1 journel (R.D. 1398) — grooten waerd (R.D. 1526) — nomme den grooten weerdt (R.D. 1614).

De benaming waard (a° 1526) is hypercorrect en komt slechts gans uitzonderlijk voor (Afb. 2).

OUDE WEERD — van den houden weerde (Rolr. D. 1367) — van eenen heckene te makene dat hangt anden ouden weert daer miins heeren merien gaen ende daer men thoy ute voert (Rolr. D. 1378) — 1 pre appelle audenwerd contenant 3 bonniers 1 journel (R.D. 1422) — van 3 d. mersch geheeten den cleenen ouden weerd geleghen achter de borch te nieneve (Rb. D. 1466) — le pret derriere le bourgh de nieneve appelle den auden weerdt grand avecq le fosse et rampart 13 journels 26 verges (R.D. 1626) (Afb. 2).

NINOVE, februari 1957. *H. Vangassen.*

---

(18) Baggeren en de modder op de oevers openspreiden.
(19) Effen te leggen.

INDEX (1)

Aard(en), 99
Balie, 99, 100.
Bellaard, 99.
Blok/beluik, 104.
Borch/burchtmeers, 104. — stad, 101.
Braak, 104.
Breiden, 104.
Broek(en), 98.
Bruul, 101. — straat, 101.
Diedelen/Dierenweerd, 109.
Dijkmeers, 104.
Draaiboom, 99.
Dries, 107, 109. zuren —, 109.
Droge meers, 99. — weide, 99, 104.
Ettemeers, 103, 104. haete —, 104.
Eusel, 102. Schaap —, 102.
Faffelen, 104.
Gasthuismeers, 104.
Gat, meer —, 109.
Gemeen grasl., 99.
Gras, koe —, 103.
Grote Weerd, 109.
Hekken, 99.
Herdekensmeers, 105.
Hertogenmeers, 105.
Heuvel, 101.
Hoek, 105.
Hooimeers, 104. — tijd, 104.
Ingeland, 102, 103.
Jodenmeers, 105. — straat, 105.
Kamer, 106. koe —, 106.
Kareelmeers, 105.
Kartuizermeers, 106.
(s)Keizers meers, 105.
Kelre/Keldermeers, 106.
Klaverenmeers, 106.
Koegars, 103. — kamer, 106. — weide, 103. — kemaar, 106.
Konijnaard/ — heerde, 100.
Lange meers, 106.
Lammerweide, 99, 106.
Maaimeers, 104.
Maalaard/Maluw —, 100.
Meergat, 99, 109.
Meers(en), 98, 103.
Neuker/noker/okerstok, 106.
Oude Weerd, 109.
Pesterij, 106.
Plankenmeers, 107.
Pollaremeers, 107.
Poortmeers, 107.
Pratum, 103.
Preit/pret/pre, 103.
(s)Prinsen Meers, 105.
Puttenmeers, 107.
Reken/her —, 104.
Rietmeers, 107.
Rotte Meers, 99, 106.
Rulle(ent)/rolle, 107.
Schalkemmeers, 107.
Schaapweide, 99.
Schovenmeers, 107. Verschoven, 108.
S. Joris Meers, 108.
Slechten, 109.
Speimeers, 108.
Spreiden, 104.
Stichel, 99.
Stok/Neukerstok, 106.
Streek, 106.
Tassen, 104, 108.
Tichelrij, 108.
Tijd/hooi —, 104.
Toemaat, 104.
Tuin, 109.
Turf/Torfmeers, 99.
Uitgang, 99.
Veken, 99.
Veldweide, 99.
Verheffen, 109.
Verschoven, 108.
Vetteweide, 103.
Veulenweide, 99. — meers, 108.
Weddewater, 103.
Weerd(en), 109.
Weeschaard, 100.
Weide(n), 103.
Werf, 102, 103.
Wijmenier, 108.
Wijngaard, 108. — meers, 100.
Wilgenmeers, 108.
Winkel/Henne —, 105.
Zavelmeers, 99.
Zure Meers, 98, 109.
Zwanenmeers, 108.

(1) De cijfers verwijzen naar de bladzijden.

De goederen der Præmonstratenzerabdij van Drongen in het Land van Aalst in de 17e en 18e eeuw

Iwein van Aalst, heer van Drongen, stichtte in 1134 de praemonstratenzerabdij van Drongen, die hij begiftigde op het aandringen van zijn dame Lauretta, dochter van de graaf van Vlaanderen met zijn vrijgoed op Burst gelegen in 1139. In de loop der tijden zal de abdij in dit land van Aalst haar eigendommen zien aangroeien door aankoop, gifte of stichting en dit tot ongeveer 300 bunder, verdeeld over de parochien Burst met ongeveer 120 bunder, Zonnegem met 75, Mater met 42, Bambrugge met 25, Bavegem met 17, Erpe met 12, en met min dan 5 bunder op Impe, Erondegem, Vlierzele, Letterhoutem, Oosterzele, Velzeke, Denderhoutem, Maria-Latem, Nederzwalm en Sint Denijs-Boekel.

I. BURST.

Te Burst bezat de abdij haar « hof ten bremt » met een kleine boomgaard, de wallen, achter de stallen en een bosch, wat in zijn geheel 20 dagwand en 38 roeden uitmaakte. Zij bezat daar ook nog de « molenberg en het teerveldeken » die samen 53 dagwand en 53 roeden besloegen. Meer ten zuiden lag « de duyckeneer » met 55 dagwand en 84 roeden. Ten westen van het hof ten bremt lag het « banckveldt » met 14 dagwand en 32 roeden. Dit banckveldt lag ingesloten door de « vier bunder », « de muylle », « de neghen bunders » en het « spelterveldt » met een oppervlakte van 68 dagwand en 89 roeden. Ten noorden van de negen bunder lagen het « groendaelveldeken » dat 2 dagwand en daarbij het « kerrebosselken » dat 1 dagwand en 79 roeden groot was. In dezelfde kouter lag ook nog de « mertens hoeck », 2 dagwand en 70 roeden groot. De aanzienlijke eigendom werd afgesloten naar Vlierzele toe met het « moorelghemveldt » met zijn 26 dagwand en 7 roeden. Tussen de gronden lagen er nog de 4 « kerrevijvers », neven elkaar en slechts met een dam van elkaar gescheiden, ongeveer 6 dagwand groot. Aan de overzijde van het hof ten bremt lag de « bremtbosch », 13 dagwand en 66 roeden groot met het « calverveldeken » van 4 dagwand en het grote « bremtveldt » met 85 dagwand en 22 roeden. Buiten deze landbouwgrond, bos en vijvers, bezat de abdij op Burst ook nog weiland, wat in zijn geheel genoemd werd de « bremtlanden » met de « voortmeersch » (1 dagw. en 92 r.) en den « vetten meersch » (5 dagw. en 75 r.). Verders worden nog vermeld : « baerdeghem », « 't smeyersveldt », « het opperste stockterveldt » en den « bist drisch ».

« Burstdriessche » was ongeveer 10 bunder groot en in 1735 reeds betrekkelijk goed bewoond.

II. ZONNEGEM.

Zonnegem is een zeer oude bezitting van de abdij van Drongen. Petrus, bisschop van Kamerijk gaf voor altijd de kerk van Zonnegem aan de abdij van Drongen, in 1173. Van dan af zijn de praemonstratensen van Drongen er pastoor tot in 1836. (1)

De abdij bezat er ongeveer 75 bunder, wat meer dan een derde van de ganse parochie was.

Zij bezat er het « spelterveldt » (een deel lag op Burst : zie hierboven) dat op Zonnegem 7 bunder 1 dagwand en 85 roeden groot was, waarvan 3 dagwand en 23 roeden weide en het overige land. De « cattesteert » van 4 bunder 2 dagwand en 94 roeden en volledig weiland. Het « sonneghemveldt » dat in zijn geheel 15 bunder en 99 roeden bedroeg, waarvan 11 bunder 2 dagwand en 22 roeden land; 1 bunder en 15 roeden weiland en 2 bunder 2 dagwand en 32 roeden vijvers waren. Dit weiland noemde men de « sonneghem meersch ». Er waren drie vijvers; die naast elkaar lagen en alleen gescheiden waren door de dammen. Men noemde ze « sonneghemvijver » (1-1-45 groot); de « hossevijvers » in twee gescheiden door een dam, waarvan de « achterste » 225 roeden en de « voorsten » 262 roeden groot was.

We komen meer naar de kerk van Zonnegem en daar vinden we het « tontveld », dat zich uitstrekte van aan de « grooten broeck » tot aan de huidige Heetstraat en dat 9 bunder en 67 roeden groot was; het was allemaal land, behalve de «eedtbosch », die 2 bunder 1 dagwand en 54 roeden bedroeg. In het « tontveldt » lag ook de « tontput » die 240 r. groot was. Als land bezat ze ook nog het « groote langhe veldt » (3-0-7), het « catveldt » (ongeveer 2 bunder); het « clyn langhe veldt » (108 r.), « vleckhemcauter » (156 r.); het « sonneghemsteenberghveldt » (4-2-20) en de « camerhoeck » met 378 roeden. Achter de pastorij naar het Hoeksken toe lagen de « byganck » (330 r.), de « hofweyden » (2-1-58) en de « peerdeweyde » (275 r.). Deze 3 stukken waren weide, nochtans in de « hofweyden » lag een stuk bos van 488 roeden.

Het noord-westen van Zonnegem had in 1735 nog 18 bunder 1 dagwand en 87 roeden bosch, waarvan de « grooten broeck » op het scheiden van Vlierzele de grootste was met meer dan 25 dagwand (6-2-59); ook den « heybosch », gelegen links van de Heetstraat van op de hoogte van den « Hast » was 5 bunder 1 dagwand en 91 roeden groot. verder waren er nog de « quaden bosch » (185 r.); het « heyboschveldeken » (1-3-26); de « taelbosch » (1-2-82); de « doolhaeghe bosch » (1-3-80); de « hulbosch » (165 r.) en de bosch van « diepenborre steenbergh » (99 r.).

De abdij bezat ook nog een hofstedeken aan de kerk te Zonnegem (waar nu de herberg « Gemeentehuis » staat) en dat in zijn geheel slechts 81 roeden besloeg, en het hof van St. Anthone werd genoemd.

---

(1) Archief abdij Grimbergen - abdij Drongen : Copia authentica mortuarii ecclesiae abbatialis B.M.V. in Trunchinio. Anno 1775.

Ten zuiden van de Smoorbeek tussen de « gendtsche straete » en de grens van Bambrugge (ten oosten) lag het « bremtveldt », meer dan 100 dagwand groot (25-3-8), waarin het « calverveldeken » lag (420 r.) waarvan slechts een klein deel op Zonnegem lag en ook de « bremtbosch » (3-1-66); « het Paelveldt » (1-2-67) en de « nieuwgracht » (4-1-53). In die « nieuwgracht » lag de « nieuwgrachtbos » die 297 roeden groot was. Ten zuiden van de smoorbeek langs de « gendtsche straete » lag de « peerdemeersch » (237 r.) en ten zuiden van de « pastoreele dreef » lag de « coeyweyde » (1-1-46). Ten oosten van de pastorij lag de « hullevyver », die 1 bunder groot was. In dit deel lag ook « de cuere » en dit besloeg « het cuerenhuys, vyver, hoff, planterye ende dreven »; gans de « cuere » was 2 bunder en 63 roeden groot, wat tot op heden gebleven is.

III. MATER.

Te Mater bezat de abdij het « hof te Merem », samen hof en wallen 627 roeden. Het hof was langs alle kanten omgeven door eigendommen van de abdij. Ten oosten van het pachthof en ten noorden van de met bomen beplante dreef die naar het pachthof liep, lag de « koeyweide » met zijn 5 bunder 3 dagwand en 10 roeden. Achter de wallen van dit pachthof lag een blok land van 785 roeden. Ten zuiden van het pachthof lag een groot stuk land van 7 bunder 1 dagwand en 98 roeden. De « weymbosch » lag in het volle goed der abdij en was 223 roeden groot. Ten zuiden van de dreef die naar het pachthof liep lagen vijf partijen land die in totaal 8 bunder en 77 roeden bevatten; in de dreef zelve lagen 40 roeden. Ten oosten van het hof langs beide zijden van de dreef lag in het noorden het « clyn merem veldt » een partij land van 7 bunder 1 dagwand en 99 roeden met een weide van 127 roeden; in het zuiden van de dreef lag het « groodt meremveldt » met 5 bunder 2 dagwand en 71 roeden land en met 3 bunder 2 dagwand en 2 roeden bos. In de « merem meerschen » lag ook nog een weide van 320 roeden.

IV. BAMBRUGGE.

Te Bambrugge bezat de abdij de « haesenacker », een stuk land van 629 roeden, en dat aan de nieuwgracht paalde. In « Deuverdael » bezat ze op « het scheyden van Erondeghem en Otterghem » een bosch van 131 roeden, een weide van 187 r. en een stuk land van 781 r. Meer naar het oosten had ze twee weiden liggen in de « weymeersch », die samen 291 roeden groot waren en ook een « bosselken » tegen « steenbergh bosch » van 116 roeden. De « broeck cauter » telde 3 bunder 2 dagwand en 97 roeden land en een weide van 480 roeden. Op 't « swaenenveldt » lagen twee partijen land van 2 bunder 1 dagwand en 42 roeden. De « vorsten roost » was een stuk weide van 118 roeden. In « dubbens cauter » lagen 3 partijen land die samen 1 bunder 1 dagwand en 77 r. groot was. Het « banckveldt» was een stuk land van 138 roeden. Het « nederste boschveldt »,

een partij land van 5 bunder 1 dagwand en 3 roeden en het « opperste boschveldt » een partij land van 487 roeden. Op de « mottendriesch » die zelf als land 460 roeden groot was, stond het pachthof der abdij op 208 roeden. Het « meuleveldt » was een stuk land van 2 bunder 2 dagwand en 10 roeden. Het « serthoge veldeken » bestond uit een partij land, dat zonder de « plantasie » aan de straat 607 roeden en met de « plantasie » 1 bunder 2 dagwand en 22 roeden groot was en ook uit een weide van 115 roeden.

V. BAVEGEM.

In de « langen meersch » te Bavegem bezat de abdij een weide van 113 roeden en een bosken van 64 roeden. Op « dhooghcauter » lag er van de abdij 3 bunder 3 dagwand en 60 roeden land en een vijverken van 147 roeden, dat in 1735 reeds een partij land was. De « caerde boecht » was een stuk land van 337 roeden; het « clyn neerveldt » had 199 en de « baveghem bergh » 180 roeden, terwijl de « meerveldt meersch » er 177 en de « nieuwen broeck bosch » er 585 roeden telde. Het « groot meerveldt » was een stuk land van 980 roeden.

VI. ERPE.

Op de scheiding van Nieuwerkerken en Erpe lag de « Duynaert » een stuk land van 5 bunder 3 dagwand en 69 roeden. Ten oosten van dit stuk lag een kleine partij land in hetzelfde stuk, dat de « hutte » werd genoemd en slechts 61 roeden groot was. Boven de pastorij van Erpe lag een stuk land, waarop vroeger de tiendeschuur had gestaan en het werd dan genoemd het « thiende schuurken » en was slechts 88 roeden groot. Langs de straat die van Erpe naar Mere loopt lag de « wauwerbosch » die 320 roeden groot was. Op de oostkant van de kalseide van Gent naar Aalst lagen het « musschenveldeken » een partij land van 294 roeden en het « holbeke veldt », ook een partij land van 891 roeden, met de « krekelweyde » die 152 roeden groot was. In de « grooten meersch » lag op Erpe 316 roeden van de abdij.

VII. IMPE.

Op Impe bezat de abdij in de grote meersch een meersch, die het « bunder » werd genoemd, omdat ze iets meer dan 1 bunder groot was, en waarvan er 316 roeden op Erpe lagen en 100 roeden op Impe.

VIII. ERONDEGEM.

In de « grooten meersch » lagen er ook nog 314 roeden op Erondegem, die bezit waren van de Drongense abdij.

IX. VLIERZELE.

Te Vlierzele had de abdij een stuk land van ongeveer 150 roeden dat « het rot » werd genoemd. Vlierzele deelde ook met Letterhoutem een stuk land gelegen « op den bergh ».

X. LETTERHOUTEM.

Buiten het stuk land « op den bergh » dat gedeeltelijk op Letterhoutem en gedeeltelijk op Vlierzele gelegen was en 508 roeden groot, had de abdij op Letterhoutem nog de « letter autemschen bosch », 750 roeden groot; het « groot cautersveldt » een partij land van 624 en het « clyn cautersveldt » ook een partij land van 163 roeden.

XI. OOSTERZELE.

Te Oosterzele bezat de abdij de « Drongenbosch », groot 354 roeden en drie partijen land : de « panhoeck » met zijn 240 roeden; « de langhe Haeghe » met 418 en het « neerveldt » met 162 roeden.

XII. VELZEKE.

Te Velzeke bezat de abdij zes stukken land en een bos. Twee partijen land waren gelegen op de « lippenhoven cauter » met een grote van 299 roeden; twee op de « Velsicque cauter » met een grote van 314 roeden; een op het « steenveldt », dat 80 roeden en nog een op de « Ridders hoven » dat 153 roeden besloeg. Zij bezat er ook het « drongelbosselken » een bosch van 165 roeden.

XIII. DENDERHOUTEM.

Te Denderhoutem verpachtte de abdij « cleyn dheyssel » met nog vier andere partijen land, die samen 435 roeden groot waren.

XIV. S.-MARIA-LATHEM, NEDERZWALM, S.-DENIJS-BOEKEL.

Op deze drie parochien had ze nog enkele kleine bezittingen « tot alderhyligen Swalme, Maria-Lathem ende ste Denys boucle samen met de voorseyde hofstede verpacht ». Deze kleine partijen waren verpacht aan het hof te Merem te Mater en de pacht van deze partijen lag begrepen in de jaarpacht van hetzelfde hof.

Al deze partijen land, bos, meers, weiden en hogergenoemde pachthoven kunnen met hun respectievelijke grote en afbeelding teruggevonden worden in N° 70 van het archief der norbertynerabdy van Grimbergen onder « Kaartenboek van Drongen » 1738. Dit kaartenboek werd opgemaakt door F. De Deken, gezworen landmeter « in den soveryenen raede », die te Asse woonde op verzoek van Petrus de Caesemaecker, abt van Drongen, waarin 9 kaarten op perkament getekend zijn : kaart 1 en 3 geven Burst en Zonnegem; kaart 2 geeft Zonnegem; kaart 4 geeft Burst met de Bremtlanden; kaart 5 geeft Bambrugge; kaart 6 Letterhoutem, Bavegem en Oosterzele; kaart 7 Erpe; kaart 8 Velzeke en kaart 9 geeft het hof te Merem te Mater.

ZONNEGEM, **G. de Smet.**

Stevenisten in Nederbrakel

Het gaat hier over een godsdienstsekte, rond 1800 ontstaan, die ook in Nederbrakel en omstreken aanhangers vond.

Men weet dat de franse omwenteling van 1789, na het feodaal stelsel omvergehaald te hebben, ook de traditionele godsdienst zocht te slopen en te vervangen door de namaak-godsdienst van de Rede.

Toen de wonderman Napoleon, die niet alleen een geniale veldoverste, maar ook een vaardige staatsleider was, zich aan het hoofd van Frankrijk gewerkt had, besefte hij dat zonder de aloude religie in ere te herstellen, hij zijn tijd en gezag zou verbeuzelen in eindeloze schermutselingen met het grondig godsdienstig volk en zijn geestelijke leiders. Daarom sloot hij, in 1801 met paus Pius VII een vredesverdrag, maar zijn heerszucht kon toch niet nalaten zich meer dan gewenst was, met kerkelijke aangelegenheden te bemoeien. Hij wilde namelijk zijn woord te zeggen hebben in de benoemingen van franse bisschoppen ook in de veroverde gebieden en voegde eigenmachtig aan het konkordaat verschillende artikelen die door de paus niet goedgekeurd werden. Daarop ontstond een geweldige beroering die zonder het wijs beleid van de kerkvorsten had kunnen aanleiding geven tot schromelijke gevolgen.

Sommige gelovigen verwierpen het konkordaat als ongeldig en kwamen in het protestantisme terecht, andere betwisten de geldigheid van de benoeming der nieuwe bisschoppen, nog andere, waaronder grootvikaris STEVENS te Namen, keurden, om beterswil, die benoemingen goed, maar niet de bijgevoegde artikelen aan het konkordaat enz.

Stevens was een der eerste tegenstanders en naar hem werd de verzetstrijd genoemd, hoewel buiten zijn wil de beweging later in een soort ketterij tegenover de roomse kerk ontaarde.

Allerlei dolle tijdingen verspreidden de vertwijfeling. Napoleon, beweerde men, had besloten zelf voor paus te gaan spelen. De paus te Rome was afgedankt of bestond zelfs niet meer. De priesters, onder de roede van het wereldlijk gezag, zouden nu, meenden zij, de duivel dienen en het stuurloos schip van de echte katholieke religie zou alleen maar van ondergang gered kunnen worden door het zelfstandig optreden van de gelovigen, met of zonder leiders.

Alzo ontstonden t' allen kante verzetsgroepen waarvan de leden geen voet meer in de kerk zetten. Zij deden hun godsdienstoefeningen thuis en waar de aanhangers talrijk genoeg bleken, vergaderden zij 's zondags en op feestdagen in een of ander lokaal, alwaar een voorbidder als een soort priester fungeerde en de gebeden van de mis, de vespers en andere oefeningen voorlas en men moest bekennen dat zij het in volle ernst opnamen en, door de band, leefden naar streng puriteinse normen.

Hoe het met dopen, huwelijken en begrafenisdiensten afliep,

kan men de moeilijkheden veronderstellen, maar zeker is het dat er stevenistische priesters bestonden, die openlijk of in 't geniep het verzet goedkeurden en de groepen bezochten.

In Frankrijk waren de verzetstrijders vrij talrijk. Ook in Henegouw, West-Vlaanderen en Brabant, alwaar ze nog in sommige gemeenten bestaan, maar hier in de streek waren zij zeer dun verspreid.

In een merkwaardige verhandeling over het Stevenism door E.H. Torfs (Eigen schoon en de Brabander 1955-56) staat aangetekend, naar aanleiding van de inbeslagneming en verkoop van de inboedel van een brabantse stevenist: « Pastoor Winnepenninckx « had de H. Mis gecelebreerd in « het stalleken » een soort schuur- « tje bij het hof van X. Hij spreekt vooral over de gelatenheid en « standvastigheid van X. en over de grote naastenliefde der families « De Spiegeleer en Cozerius uit Deftinge. Zij kwamen met 2 koeien « als geschenk om het verlies van zijn vee te vergoeden. »

Er waren dus Stevenisten in Deftinge. Ook vond men er in St. Martens-Lierde, St. Maria-Lierde en Everbeek. Te Opbrakel bekende men slechts een enkel stevenistisch huisgezin, maar in Nederbrakel zelf hebben wij verschillende families gekend die het verzet aankleefden. Ze werden doorgaans met rust gelaten. Men weet alleen maar een klein opstootje te vermelden, voorgevallen in de wijk « dries-ten-broeke », ten gevolge van een preek in de kerk te Opbrakel, alwaar een missiepater de stevenisten als opstandelingen over de hekel haalde. Daarop ontvlamde in gemelde wijk, die aan Opbrakel paalt, enig rumoer op de straat, waarbij de gestoorde non-conformisten woedend protesteerden tegen inwoners van Opbrakel en er Nabuchodonozor en Babylonië bijhaalden, scheldende dat de Babyloniërs niet in dries-ten-broeke, maar in Opbrakel woonden. Daarbij bleef het, zodat de bom met een sisser afliep.

En in 1882 ontstond in Nederbrakel een geschil naar aanleiding van de begrafenis van een steveniste.

Het kerkhof lag destijds aan de Neerstraat, dicht bij de samenloop van de steenwegen naar Brussel en Zottegem. Tenden de begraafplaats, aan de zuidzijde, rees een witgekalkte open kapel, waarin een groot kruisbeeld de armen over het dodenveld strekte en een schraagsel was aangebracht waarop de grafmaker de grijnzende doodshoofden plaatste die hij in het veel te kleine begraafoord opdolf. Het leek wel een beetje shakespeariaans, maar het inzicht was goed en men liet de griezelige koppen staan.

Achter de kapel lag een smalle strook ongewijde grond, een soort haceldama voor mensen die men als verworpelingen taxeerde, hoewel deze indeling niet strookte met het dekreet van 23 prairial, jaar XII, aangaande de kerkhoven.

In deze hoek werd het graf van de steveniste gedolven. Op welk gezag kan moeilijk met zekerheid bepaald worden. Misschien wel op dat van de grafmaker, die, zoals blijkt uit zijn initiatief met de doodshoofden, een eigen kijk had op zijn werk. Hoe het zij, de

bloedverwanten van de overledene lieten zich niet onbetuigd. Een reclamatie werd ingediend en de burgemeester De Wilde, hetzij spontaan, hetzij op verzoek van hogerhand, beval de begraving der steveniste in de root der gewone stervelingen.

Hoewel wij liefst geen namen noemen om geen nakomelingen in opspraak te brengen, moet toch een uitzondering gemaakt worden voor de meest opvallende stevenist te Nederbrakel, de genaamde Petrus Lejeune, zoon van Emmanuel en van Katarina Nokerman, een rijke oude jonkman, die om zijn typisch postuur en zonderlinge levenswijze in gans de streek gekend was en een bijzondere melding verdiend.

Zijn woning stond in de Hoogstraat, een ouderwets huis met een verdiep, waarvan de beneden-voorplaats diende voor winkel van « ellegoederen », inzonderheid blauwe kielen die alsdan bij het landsvolk in de mode waren. Men klom in de winkel langs een halfronde bakstenen stoep met verschillende uitgesleten treden, waarboven een latten hekje het deurgat afsperde. Nevens het hoofdgebouw, gelijkvloers met de straat en onder een lager dak, gaf een poortje toegang tot een koertje en achtergebouwen.

De oude Pie kwam nooit op de straat en buiten de schaarse winkelklanten had hij met niemand omgang, maar men kon hem alle dagen zien, als vergroeid in de omgeving, leunende voorover gebogen op het hekje, de magere, lijk uit hout gesneden kop, steeds versierd met een blauw-grijze pinmuts en kijkende stilzwijgend links en rechts in de straat; net een vergroot kaboutermannetje uit de verzameling van Walt Disney.

Niemand toch vond hem bespottelijk. Zijn rijkdom, zijn stevenisme en zijn afgetrokken levenswijze gaven hem een geheimzinnige bescherming. Zelfs de bengels ontzagen hem en als de schoolkinderen voorbij kwamen, keken zij eens schuw bezijden naar de « tovenaar » en vervolgden stilletjes hun weg.

Hij leefde samen met twee gebroeders : François Hermans (SOO) en Pieter Hermans (PIESIDO) beide, evenals hij, ongehuwde oude mannetjes, van dewelke wij moeten spreken omdat dit zonderling driemanschap een onafscheidelijk geheel vormde, dat door het volk met de bijnaam « de Nellekes » gedoopt werd.

Als nu nog personen op leeftijd van de Nellekes spreken, is het altijd met een geamuseerd gelaat, want het was wel de eigenaardigste trits sympatieke peetjes die men zich voorstellen kan.

Wonder, hoewel Pie een hardnekkige stevenist was en de gebroeders Hermans niet min hardnekkige katholieke kerkgangers, kwamen zij overeen als schotel en schijf. 's Zondags en op de kerkelijke feestdagen werd de voordeur gesloten. Pie de stevenist las de gebeden van de mis en de bijbel thuis en de gebroeders Hermans volbrachten hun godsdienstige plichten in de kerk, en als de processie langs de Hoogstraat kwam, was het nergens zo overvloedig gesierd met tapijten, vlaggen, bloemen en beelden, dan op de stoep van Nellekes woning.

Dit was het werk van Soo Hermans en er was voorraad genoeg

voorhanden, want het huis zat volgepropt met allerlei curiositeiten welke hij iedere vrijdag naar Gent ging kopen: kaders, beelden schilderijen en oude rommel zonder veel kunstwaarde die hij zich in de hand liet stoppen, zodat het daarbinnen in alle kamers een capharnaûm werd waar men bezwaarlijk door heen kon. Verder verdeed Soo zijn tijd met beeldsnijderij en het opzetten van vogels; en Pieside, de sociabelste van de drie, fungeerde als kok, steunde de muziekmaatschappij en speelde de viool. De geburen zeiden dat hij nogal last had met het stemmen van het speeltuig en als het naar zijn zin gelukt was, zaagde hij er enige deuntjes uit, altijd dezelfde, waarbij nooit ontbrak een vooisje uit « La Mascotte », zijn lijfstuk.

Pie liet de gebroeders Hermans begaan, elk met zijn hobby, maar hij stond erop dat geen verandering mocht gebeuren aan de gewone loop der dingen. De winkel, bijna zonder klanten, bleef er omdat hij er was. Zij hielden een oude koe die geen melk gaf en er geen hoefde te geven; die moest alleen maar bestaan tot hij van ouderdom doodging; en een verken dat ze beurtelings lieten vet worden en weerom vermageren. De katten bleven er en de muizen, die niet veel te vrezen hadden van hun te veel doorvoede vierpotige jagers, bleven er ook.

Men denke daarom niet van de Nellekes dat het een drietal hebberige idioten gold. Hoegenaamd niet. Hoewel zij zich van de buitenwereld niet veel aantrokken, leefden zij zonder de minste eerzucht, tevreden in hun gewild bijna armelijk bestaan en bleken, op hun manier, soms zeer liefdadig.

Maar laat ons inzonderheid tot Pie, de stevenist, terugkeren.

Gekweld door de ouderdom, het gerucht in omloop over de kerkelijke ban tegen de stevenisten en de gedurige afbrokkeling van het verzet, was de eenzame man, zoals zijn maat Pieside het later verklapte, meer en meer gaan tobben over de donkere wegen naar de waarheid.

Het was aan de onderpastoor E.H. Damman, een hoofse heilige priester, die later naar een kloostergemeente overging, gelukt toegang te vinden tot het curiehuis bij de oude Pie. Het was begonnen met de bestelling van enige meters kledingstof voor arme lieden. Ingezien het liefdadig doel, zond Pie het geld terug en toen de onderpastoor deed vragen of hij mocht komen bedanken, stemde de stevenist toe en het ijs was gebroken.

Er was een grote dosis offervaardigheid nodig om het uit te houden in de halfdonkere achterkamer, nevens de leuvense stoof onder het verschoten schouwkleed van de oude haard, waar het adembenemend muffig en vies rook uit al die prullen rondom, maar de geestelijke versaagde niet. Hij viel de stevenist niet lastig met godsdienstproblema's maar wetende dat oude mensen arkeren naar nieuws, vertelde hij hem wat er in de gemeente en in de vrije wereld gebeurde. Zo werden zij dikke vrienden en voorshands bleef het daarbij.

Intussen piekerde, de kluizenaar voort in de onzekerheid, tot

het zo ver kwam dat hij besloot naar Rome te reizen om de paus te zien en te vernemen hoe het stond met de kerkban.

Men zegt dat hij een bekwame reisgezel vond, wiens naam wij niet konden ontdekken. Samen togen zij naar het verre Italië en wat er op de reis en te Rome met hen voorgevallen is weet niemand. Bij zijn terugkeer heeft de zwijgzame Pie er niets van verteld, maar het moet een teleurstelling geweest zijn, want hij veranderde zijn levenswijze niet en bleef tehuis bidden en kerkhouden.

Geestigaards poogden er wel een lachspel van te maken spottende met de wederwaardigheden van een vlaams boertje op ontdekkingstocht naar Rome, kerk en paus, maar een grap was het voorzeker niet voor de mensenschuwe ouderling die uit gemoedsbezwaren de vermoeiende reis aandierf om de rust te zoeken voor zijn oprecht en moedig hart.

Op het einde van zijn leven heeft hij die rust toch gevonden. Hij vroeg de hulp van een priester, maar hij verzocht zijn biecht te mogen spreken aan zijn vriend, de kloosterling geworden pater Damman, die toelating verkreeg naar Nederbrakel te reizen om de bekeerling te berechten. Men zegt dat de stervende aan pater Damman een handvol goudstukken schonk voor goede werken.

Pieter Lejeune overleed de 27 januari 1892 in de ouderdom van 75 jaar. Na zijn dood bleef slechts een enkel huisgezin wonende op dries-ten-broeke het verzet volhouden en als door overlijden dit huisgezin ten einde kwam, was het stevenisme in Nederbrakel uitgestorven.

Laat er ons bijvoegen dat uiteindelijk het gehele bezit van Pieter Lejeune, overgeërfd door de gebroeders Hermans, bij testamenten van beide laatstgenoemde, beide overleden in 1911, geschonken werd, buiten enige bijzondere legaten, voor de helft aan het Armbestuur en voor de helft aan de Kerkfabriek te Nederbrakel.

NEDERBRAKEL, **Theo Brakels.**

« Het Land van Aalst » aan de eer!

Opnieuw werden twee van onze trouwe medewerkers, nl. de heren **Albert van Lul** en **Fritz Courteaux,** bekroond door het Oostvlaams Verbond van de kringen voor Geschiedenis, in de prijsvraag voor 1956. Aan beide werd **de eerste prijs** toegekend voor hun bijdrage « Aalst — Een eeuw evolutie », verschenen in het Aalstnummer, jg. VIII, 1956, blz. 170-207.

De schrijvers wensen wij hartelijk proficiat en wij drukken de hoop uit nog tal van bijdragen van hun hand in ons tijdschrift te mogen opnemen.

De redaktie.

De oudste Aalsterse Bidplaats

Was het de Werfkapel in de Molenstraat ?

Was het de St. Ursmaarskapel, opgericht op de plaats waar nu het stationsplein ligt ?

« Wij bezitten zeer schaarse gegevens nopens het werk der eerste geloofspredikers in ons gewest, de godsdienstige geschiedenis van het Land van Aalst moet nog geschreven worden » verklaarde wijlen Leo Crick.

Deze schaarse gegevens samenbrengen, ze naast en zelfs tegenover elkaar plaatsen om een inzicht te krijgen in het vroegste beschavings- en kersteningsproces van onze gemeenschap : dit is de bedoeling van dit praatje (1).

* * *

Indien reeds voor de zesde eeuw pogingen werden aangewend om onze voorouders te beschaven, dan is de Frankische landname er in geslaagd alle sporen van deze missieactie uit te wissen. De kerstening viel dus van meet af aan te herbeginnen; dit gebeurde in de Denderstreek, eerst door Amandus, een halve eeuw later door Ursmaar.

Geboren in de omgeving van Nantes in 594, trad de H. Amandus in het klooster en werd tot bisschop gewijd. Predikend doorkruiste hij Vlaanderen, hij stichtte twee kloosters te Gent en één te Elnone — nu St. Amand les Eaux — waar hij omstreeks 675 overleed. Volgens de hagiographen zou hij tussen 630 en 650 tweemaal in onze streek vertoefd hebben.

Ursmarus, geboren bij Avesnes in 644, was abt van de Benedictijnerabdij te Lobbes. Omstreeks 690 verliet hij zijn klooster om als missiebisschop door ons gebied te trekken, waarschijnlijk op verzoek van Witger en van zijn dochter, de H. Gudula. Hij zou hier gepredikt hebben tussen 711 en 713 en overleed in dit laatste jaar.

Van hem zijn hier twee stichtingen bekend : één te Affligem op een plaats « Brede Eik » genoemd, waar later de abdij zou oprijzen (1083), de tweede stichting gebeurde op ons grondgebied.

A. DE URSMAARSKAPEL.

Waar bevond ze zich ?

Buiten de agglomeratie, op een waardeloze meers. De Frankische wetten en gebruiken lieten het optrekken van gebouwen niet toe op gronden die dienstig waren voor de landbouw; dit was enkel toegelaten buiten de nederzetting, op de rand van een kouter of op gewone weilanden, hier de « Sint Ursmaelsmeers ». Het plan van Guicciardini (1566) plaatst deze kapel tussen de Kapellepoort en de Dender. Bij Sanderus (1644) komt de bidplaats niet meer voor maar

(1) Dit praatje werd gehouden op de algemene vergadering van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon in december, 1956.

plans van 1806 en 1815 vermelden een « Prairie des anciens Guillielmites ou Pré de Saint Ursmer ».

Wij mogen dus aannemen dat deze kapel zich op de plaats bevond waar nu het Stationsplein ligt en wel aan de kant van de Nijverheidsstraat.

Bevestiging van Ursmaars bedrijvigheid vinden wij in de oude Kronijken.

Het **Polipticum van Lobbes,** goederenlijst opgesteld in 868-869, vermeldt dat deze abdij bezittingen heeft in « Alosta in Pago Bragbattensi ». Hier treffen wij tevens de oudste vermelding aan van onze stadsnaam !

Hugo, prior van Lobbes, (1170-1174) heeft het over « het grondgebied dat aan Iwein verkocht werd voor een geringe prijs... »

Meyerus († 1552), **Gramay** († 1635) en **Sanderus** († 1644) spreken over een « prioraat van Lobbes dat klooster van St. Ursmaar genoemd werd ».

Arnoldus Mersman van Aalst († 1578), een monnik uit Affligem vertelt : « St. Ursmarus had een kapel en een hut bij de muren waar nadien het klooster van St. Ursmarus verrees, later klooster van St. Willelmus genoemd; het werd verbrand en verwoest door de Noormannen en ten slotte binnen de stad overgebracht : ik herinner mij dit in het archief van het klooster (Affligem) gelezen te hebben ». Ten tijde van **Beda Regaus** (1718-1808), laatste proost van Affligem, werd de plaats nog « bezitting van Sint Ursmarus » geheten.

Menigvuldig zijn ook de Ursmaarstoponiemen die in het plaatselijk archief voorkomen.

In de « Gronden, toebehorende den Grooten Hospitaele van Aelst » :

...meersch achter St. Ursmaers, de Willelmijnen van Aelst aan deen sijde (1360)
...in tcappeldervelt achter St. Ursmaerscapelle (1371)
...de Capellemeersch achter de Willemmine (1379).

En in het Renteboek van St. Martinus :
Een erve van de Willemieten daer wijlen opghestaen heeft Sint Ursmaelscapelle, de vesten van de steden (nu : Vaartstraat) aen den sijde (1519).

In andere archiefstukken is er nog spraak over de Capellestraetporte (1475), St. Ursmaerspoortkin, de valbrugghe Tsint Ursmaers, de St. Ursmaeltoren.

En dan is er ten slotte nog de Kapellestraat, benaming die ons nog dagelijks herinnert aan de oude bedevaartweg waarlangs duizenden getogen zijn gedurende acht eeuwen om hulp af te smeken wanneer zij door ziekte en miserie geteisterd werden !

Ziehier een bondig overzicht van de

Lotgevallen van de Cella Ursmari.

Zij werd verwoest door de Noormannen, later door Willem van

Normandië bij het beleg van de Aalsterse burcht in 1128. Meers en puin werden door Lobbes verkocht aan Iwein van Aalst die de kapel weer opbouwde om te gemoet te komen aan de godsvrucht van de talrijke bedevaarders. In 1268 schonk Margaretha van Constantinopel grond en gebouw aan de Wilhelmieten die er een klooster oprichtten; gedurende de 14de eeuw tot driemaal verwoest door de immer rebellerende Gentenaars, waren de kloosterlingen wel verplicht deze onbeschermde plaats te verlaten. Toen de gemeenschap der Lollarden Broeders op de Houtmarkt in 1428 opgeheven werd, kwamen de Wilhelmieten hen vervangen; van nu af werden ze « Sterheren » genoemd, naar O.L. Vrouw ter Sterren (vandaar-: Sterrestraat), een beeld dat vereerd werd in de bidplaats van het vroegere vreemdelingen-gasthuis. Intussen had de volksdevotie het Ursmaarskapelletje nog maar eens terug opgebouwd op de oorspronkelijke plaats. Wel waren de overblijfselen van de priorij in 1452 verdwenen, toch bleef de bedevaartkapel nog bestaan tot 1579 wanneer de relieken overgebracht werden naar het Wilhelmietenklooster : op Beloken Pasen stroomden nu ook daar de bedevaarders toe en, zoals het past bij een begankenis in Vlaanderen, vierde men bij die gelegenheid Sterrekermis op de Houtmarkt. De opheffing van deze kloostergemeenschap door Jozef de tweede in 1784 stelde een einde aan heiligenverering en kermisviering : Sint Ursmaar werd een onbekende voor de meeste Aalstenaars en zelfs de kerkelijke memorialen hebben hem vergeten !

Gedurende de middeleeuwen is deze bidplaats niet uitgegroeid tot een stadskern : daartoe was de plaats te onveilig en de grond te moerassig. Toch heeft ze in het vroeg-middeleeuws stadsplan de Kapellestraat getrokken, het tracee van de stadsomwalling bepaald en ons een zesde — de kleinste — stadspoort geschonken : de Kapellepoort. Eerst bij het begin van de 19de eeuw betrok het stadsbestuur dit kwartier bij de urbanisatie door stelselmatige aankoop van alle gronden, gelegen tussen Dender, Siesegembeek, Esplanade en stadsvestingen (Esplanade- en Vaartstr.). Zo nam een deel van de stationswijk de plaats in van de oude meers van Sint Ursmaar.

B. **DE KAPEL VAN DE WERF.**

Het is een schipperskapel, toegewijd aan O.L. Vrouw ter Druiven die er jaarlijks gevierd wordt op 25 maart.

De volksoverlevering vermeldt Amandus als oprichter : kon dit worden bewezen, dan zou de Werfkapel inderdaad de oudste bidplaats zijn van onze stad. Jammer genoeg hebben wij niet zo'n vaste grond onder de voet als voor de Ursmaarstichting. Wij zullen dan ook alle feiten onder ogen zien alvorens tot een besluit te komen én nopens de littekens van Amandus' aanwezigheid én nopens de oudheid van deze kapel.

Pro-argumenten.

Talrijk zijn de legenden die de Amandus-tegenwoordigheid in

de Dendergouw vermelden. Te **Aalst** verhaalt men dat een grote overstroming deze plaats bedreigde. De inwoners, de prediking van Amandus indachtig, namen hun toevlucht tot de H. Maagd. Pas waren ze begonnen met hunne aanroeping of daar kwam een O.L. Vrouwbeeld, liggende op druivenranken, aandrijven. Men haalde het op het droge en dadelijk begon het waterpeil te dalen. Van dit wondere gebeuren zou Amandus gebruik hebben gemaakt om hier in 681 een kapel op te richten.

Te **Erembodegem** — met een Amanduskapel (oudste vermelding 1343) en een Amandusbron (gekend in 1390) — bestaan zelfs twee legenden. Toen A. hier preekte zetten de vrouwen, gewapend met hun spinrokken, hem achterna. Om dit misdrijf uit te boeten bouwde men later een kapel. Een andere versie verhaalt dat het de vissers van Huissegem (Denderleeuw) waren die A. vervolgden; om aan de woestelingen te ontkomen waadde hij door de Dender, op de plaats waar hij uitrustte rees later de Amanduskapel op. Deze zwempartij werd trouwens eeuwen lang herdacht : telkens het Amandusbeeld op de zaterdag voor de processie-ommegang van de kapel naar de kerk overgebracht werd, had een rituële onderdompeling plaats in de rivier, altijd op dezelfde plaats. Wie meer inlichtingen verlangt over het bouwen van deze kapel op dit heuvelachtig, bosrijk terrein, leze hierover de mening van E.H. Gaublomme in de « Beknopte Geschiedenis van Erembodegem », uitgegeven door het Land van Aalst in december 1950.

Te **Denderleeuw** vertelt men dat het dorp zo geheten werd naar het dier dat de inwoners bedreigde. Met de zegen van de heilige werd een klopjacht ingericht en de leeuw gedood (het toponiem « leeuw » betekent : lichte verhevenheid).

Te **Pollare** trok de heilige, die uit Windeke kwam, door het gehucht Roe. 't Was gedurende de kermisweek en de vrouwen hadden het zo druk met bakken dat, toen A. om een boterham vroeg, deze hem geweigerd werd : d'ene had geen brood meer, d'andere was te gierig. « Goed, » zei de hongerige » als ge mij dat weigert zult ge vandaag geen brood bakken ! » En plots wilde het deeg niet meer rijzen. De woedende vrouwen achtervolgden hem in de richting van Ninove, de heilige ontkwam door de Dender maar zijn achtervolgers verdronken.

Er bestaan ook heel wat St. Amandusbronnen : waar hij zijn stok in de grond stak, borrelde het water uit de grond, vertelt men. Zo lag de « Mansborre » te Denderleeuw-Bakergem op de uitgestrekte goederen die de door Amandus gestichte abdij van Elnone er bezat. In zijn geschiedenis van Ninove vermeldt Dr Vangassen zelfs een Amandusbrug, een « pontem St. Amandi » in 1219.

Naast al deze volksoverleveringen bestaat er ook een berijmde geschiedenis over « Het Leven van Sinte Amand, patroon der Nederlanden ». Dit werd geschreven door Gillis de Wevel die zijn dichtwerk van 12.467 verzen in 1366 beëindigde. Ziehier wat hij daar vertelt over de Dendersteden :

... Ende ghinc so verre dat hi quam
Binnen Aelst, daer hi vernam
'tFolc onghloovich ende fel,
Amand ne gheerde ni el
Dan hoe hi se bekeeren mochte,
Mits Gods gracie diere in wrochte,
So heeft hi also vele ghedaen
Dat si gheloove hebben ontfaen
Ende daden hem doopen in Christus naem.
... Dit wert Amande seere bequame
Ende ghinc alomme weder ende voort
Predicen, ende verconden Gods wort
te Nienove ende te Gheeraerdsberghe mede,
Entie ommesaten, dats waerhede,
Werden kerstijn al omtrent,
Tussen Braband ende Ghend,
Hulst, Accele ende Dendermonde.

Opvallend zijn de talrijke bidplaatsen in de streek van Geraardsbergen-Aalst waarvan de altaren de Apostel van Vlaanderen zijn toegewijd. Van de 26 kerken uit ons bisdom die Amandus als patroon vereren kennen wij Waarbeke, Viane, Schendelbeke, Smeerebbe, Aspelare, Outer-Herlinkhove, Nederhasselt, Heldergem, Denderhoutem, Iddergem en Denderleeuw. Voeg daarbij nog de kapellen waarvan hij titelheilige is en men voelt zich er toe aangezet in dit snoer van bidplaatsen de missietocht van de grote prediker te erkennen, een weg die loopt van de Henegouwse grens tot aan onze stad. Komende uit zijn klooster te Elnone zou hij dus de richting Z-N gevolgd hebben met Aalst als eindpunt in de Dendervallei. Voor deze laatste onderstelling pleit én het volledig ontbreken van een Amanduscultus in de benedenloop tussen Aalst en Dendermonde én de berijmde overlevering van De Wevel die de Aalstenaars promoveert tot de « achterste » bekeerlingen.

... Het kerstin wert groot ende cleene
Vlaenderen duere alghemeene,
Maer die van Aelst, des sijt vroet,
Waeren d'achterste, als ic verstoet,
Die ten kerstinen gheloove quamen...

Wat nu het stichtingsjaar van de Werfkapel aangaat, is het feit van de toewijding tot de H. Maagd een bewijs voor haar hoge ouderdom.

De Amandusverering.

Om de waarheid te dienen — wij willen noch ongelovig noch lichtgelovig te werk gaan — zullen wij wat voorafgaat nog eens kritisch onderzoeken.

Daar zijn eerst en vooral de LEGENDEN : ze zijn nooit in hun geheel te aanvaarden, maar naast het fantastische kunnen ze toch een kern van waarheid bevatten die in de geschiedenis wortelt. Het is

niet moeilijk onjuistheden te ontdekken : in 681, wanneer de Werfkapel zou opgericht zijn, is Amandus reeds dood of heeft toch een zo hoge ouderdom bereikt die zijn missieactie uitsluit. Zelfs menen wij in sommige legenden een weerklank te vinden van naijver tussen buurdorpen : de inwoners van Windeke spotten met de gierigaards van Pollare en die van Pollare-dorp steken de draak met de mensen van het gehucht; en ook die van Erembodegem en van Huissegem trachten elkaar zo zwart mogelijk te maken !

Ook het beeld dat gedurende de brand van 18 mei 1940 in de vlammen opging behoorde stellig niet tot de 7de eeuw zoals wij verder zullen bewijzen.

Met de AMANDUSPUTTEKES hoeft men eveneens voorzichtig te wezen ! Te Denderleeuw en te Pollare spreekt men wel over een « mansborre »; dit is echter een gewone samenstelling met borre, bron in een man = moerassige weide : de stap van « Mansborre » naar « Sente Mantsborre » is zeker niet groot.

Wat de menigvuldige AMANDUSKERKEN betrekt, er mag geen rechtstreeks verband gelegd worden tussen titelheilige en stichter, het zou al te erg op zelfverheerlijking lijken; zijn stichtingen heeft hij trouwens toegewijd aan O.L. Vrouw en de H. Petrus. Niet hij zelf, maar de door hem opgerichte kloosters en abdijen schonken graag de naam van hun stichter aan de nieuwe bidplaatsen : St. Pieters te Gent, St. Pieter te Dikkelvenne (later overgebracht naar Geraardsbergen), het Kapittel te Jette, St. Alena te Vorst, de abdij van Elnone, al deze Amanduskloosters zijn het die voor de naamgeving in aanmerking komen !

Al is er dus geen onmiddellijk verband tussen de Amanduskerken en de heilige na te wijzen, toch wordt door die titelgeving de nadruk gelegd op de continuïteit in het missioneringswerk van de grote Zwerver, patroonstitel die het eigendomsbewijs bezegelt voor deze abdijen. Het is een blijvende stempel die ze op deze kerken drukken, een stevige band die altaar en abdij verenigt voor God... en ook voor begerige leken.

De talrijke legenden, de berijmde overlevering, het grondbezit van de door Amandus gestichte abdijen waaronder vooral de uitgestrekte eigendommen van Elnone in de omgeving van Ninove, de zovele bewijzen van een oude en diepe verering laten ons niet toe te twijfelen aan de aanwezigheid van de « Apostel van Vlaanderen » in onze gewesten.

De Ouderdom van de Werfkapel.

Wat het aanvaarden betreft van Amandus als oprichter van een bidplaats te Aalst, dit is een onderstelling die moeilijk te verdedigen is, hoe jammer wij het ook mogen vinden omwille van de mooie legende ! Behalve de toewijding van het heiligdom aan O.L. Vrouw zijn er geen argumenten voor handen : geen archivalische, geen historische, geen toponimische...

Het oudste document dat wij bezitten is een gedenksteen in gotisch schrift uit de kapel van 1363, bewaard in het stedelijk museum. Jammer genoeg ontbreekt precies « het » woord dat het geheim kan ontsluieren : het deelt ons niet mede of het hier gaat om een « opbouw » of om een « heropbouw ».

« By graciën en by hulpe van godt ende synder liever moeder en va allen goeden lieden so es dese capelle int jaer ons heer MCCCLXIII also dikwyle als men goet hier toe doet verdiet me XX werf XL daghe perdoens en alle hoogtyden gedobbelerdt. »

Kan deze steen ons niet helpen, het beeld deed het al evenmin want het vertoonde alle kentekenen van de gotiek, zelfs van de laat-gotiek : de H. Maagd, die een naakt Kindje op de arm hield, droeg een kleed dat in zwierige gotische plooien neerviel. Het « Verslagboek van de Werfkapel » bevat een studie, opgemaakt door wijlen Architekt Victor De Smet in 1930, waarin deze, aan de hand van talrijke kunsthistorische beschouwingen, het beeld erkent als Brabants werk uit de eerste helft van de 16de eeuw; hij bestempelt het eikenhouten beeld — dat vroeger gepolichromeerd was — als traditioneel gotisch uit de jaren 1530-1535.

Al wie het vraagstuk heeft willen oplossen door ernstige nasporing heeft dezelfde twijfel voelen rijzen nopens de ouderdom van deze bidplaats !

A. De Vlaemick vraagt : « Wie weet of de verwoesting der Noormannen te Aelst in 879, waarover De Meyer spreekt, niet toepasselijk is op de kapel van St. Ursmaar ? » En daar voegen De Potter en Broeckaert aan toe : « Heeft men deze kapel (van St. Ursmaar) niet verward met die van O.L. Vrouw ter Druiven, door aan deze laatste een oudheid toe te schrijven die alleen, en dit op stellige bewijzen, aan de eerste toekomt ?»

Beeld van O.L. Vrouw ter Druiven dat verdween tijdens de brand van 18 mei 1940.

Voorzichtig formuleert E.H. Roegiers zijn twijfel in « Qu'il nous soit parmis d'émettre un doute quant à l'antiquité de la Chapelle du Chantier ».

Wijlen P. Van Nuffel heeft het plaatselijk archief onderzocht : het stadsarchief beginnende in 1171, het Karterboek (1236) en de Privilegiën (1241) van het Hospitaal, het Cartularium van het Begijnhof (1261), het Karterboek van de H. Geestdis (1329), nergens een spoor van de Werfkapel !

Men zegt dat de verwoeste bidplaats van 879 slechts werd heropgebouwd in 1363 : gedurende die vijf eeuwen geen woord, geen toponiem, geen enkele herinnering aan dit zozeer aanroepen beeld, terwijl wij de lotgevallen van de Ursmaarskapel stap voor stap kunnen volgen...

Wat de verwoesting van Aalst betreft door de Noormannen, men heeft het « castellum » en de « bidplaats » beide verkeerd gesitueerd. Castellum slaat niet op de burcht die eerst in het midden van de 11de eeuw tot stand kwam, wel op het Zelhof of Seli-hova (nu : Oud-Gasthuis), opgericht onder de regering van Karel de Grote; en als verwoeste bidplaats wordt de Werfkapel niet uitdrukkelijk vermeld, maar de kronijken van Lobbes noteren op ondubbelzinnige wijze de de vernieling van de Cella St. Ursmari.

BESLUIT.

De Werfkapel aanvaarden als een Amandusstichting lijkt ons in deze omstandigheden wel moeilijk : alleen de oprichting van 1363 en de heroprichtingen van 1782 en 1956 zijn vaststaande feiten. Toch sluiten wij de mogelijkheid van haar bestaan vóór 1363 niet uit.

Na de rampspoedige invasie van de Noormannen, van de 10de tot de 12de eeuw, kende men in onze gewesten een heropbloei van de heiligen- en reliekenverering die de Amanduscultus bevorderde. Nu valt deze periode precies samen met de ontwikkeling van onze nederzetting tot gemeente.

In het midden van de 11de eeuw, wanneer de Aalsterse burcht door de Vlaamse graaf opgebouwd werd als één van de militaire steunpunten voor Rijks-Vlaanderen, zullen deze beschermende muren het ontstaan van een mercatores-nederzetting hebben in de hand gewerkt aan de oever van de bevaarbare Dender. De nieuwe handelsweg Brugge-Keulen over Aalst, vermeld op het einde van de 11de en gekenmerkt door een immer stijgende bedrijvigheid in de 12de eeuw, zal ons portus aan de Werf verder doen groeien.

Was het deze handelsgemeenschap die, bedreigd door een natuurramp — wij kennen o.a. een geweldige overstroming in 1135 — haar heil zocht in de oprichting van een kapel ? Gezien de geestelijke stroming van het ogenblik zou dit bedehuis dan worden geplaatst in het teken van de Amandusverering.

AALST. *F. Courteaux.*

Reispasperijkelen

Michiel van Schepdael, geboren te Liedekerke, 43 jaar oud, wonende te Teralfene, vader van twee kinderen, was op 2.9.1787 van huis weggegaan om in de oogst te werken bij drie-vier pachters te Zellik, een uur van Brussel. Waarschijnlijk ging hij er op afgepikte velden aren lezen. Vandaar was hij met 4 gulden en enige stuivers « becomen van verkochte terwe voortscomende van sijn werck», gegaan naar Brussel bij een « cleedermaker ofte ouden cleercoper, woonende ontrent de oude merckt in eene cleyne straete » en had er gekocht een zwarte broek, die hij nog droeg, een blauwachtige kazak en juppon, een paar witte garen kousen, die hij samen 2 g. 18 st. en 2 oorden betaald had en gestoken in een « cleynen graensack » ontleend bij pachter Timmermans te Zellik, waar hij geoogst had. Van uit Brussel was hij teruggekeerd langs de Vlaamse Poort tot Dilbeek om er te vernachten, daarna naar Zellik om er de zak weer te dragen, toen hij aldaar aangehouden werd door de meier, die de kleren behield, omdat een vrouw er beweerde dat die kleren van haar broeder waren. Op de vraag waarom hij niet rechtdoor naar Zellik gegaan was, antwoordde hij, « dat hij drie jaar vroeger in de gevangenis gesteld werd, omdat hij geen reispas had op weg naar Leuven, waar hij was vermeynende sijn cosijn te besoecken ». Na drie dagen had men hem losgelaten.

(R.A.B., Drossaard, nr 223).

Constant Theys.

Onze Bibliografie

1. **ALGEMEEN. — Jozef van Overstraten: V.A.B.-Gids voor Benelux. I. Vlaanderen.** — Vlaamse Automobilistenbond, 1956. Drukkerij van Melle, Gent. 823 bladzijden. Afmetingen: 185 mm × 115 mm. Prijs: 60 fr. Ingenaaid.

De eerste band van de Benelux-Gids van de Vlaamse Automobilistenbond die handelt over Vlaanderen (de tweede band bestrijkt Wallonië en het Groothertogdom Luxemburg en verschijnt in de loop van dit jaar, de derde band weidt uit over Nederland en ziet het licht in 1958) zal bij duizenden toeristen en niet-toeristen zeer welgekomen zijn. Want eindelijk krijgen we nu eens een uitnemend degelijk werk in handen dat in een werkelijke nood voorziet. Tot hiertoe had ons eigen binnenlands toerisme een zeer povere literatuur te zijner beschikking. Hierin contrasteerden we sterk met onze buurlanden. Wij konden maar gaan putten in loutere fragmentarische publikaties over een of andere stad of gemeente. Maar een algemeen gedokumenteerd compendium van ons toeristisch patrimonium waren we niet rijk. In die leemte is thans voorzien. We hebben ONZE gids voor eigen land.

Schrijver, animator en ziel van de Vlaamse Toeristenbond en de Vlaamse Automobilistenbond, stelt onze toeristen en niet-toeristen in het algemeen en onze automobilisten in het bijzonder, een uiterst praktische, handige en rijk gedokumenteerde gids voor eigen binnenlands toerisme ter hand. Er zijn altijd mensen te vinden die denken dat in eigen land weinig of niets te ontdekken valt en dat onze eigene streken het toeristisch

genot in ons onmogelijk kunnen bevredigen. Zo vergeten ze eigen schoon en eigen rijkdom of waarderen die niet voldoende en ze trekken onze grenzen over naar het buitenland. Het onbedacht voorbijlopen van eigen schoon is ook voor een groot deel te wijten aan gebrek aan kennis van eigen land. Deze gids voor het Vlaams landsgedeelte zal op de eerste plaats dat gebrek aan kennis uitschakelen en de toerist, onverschillig voor eigen gewest, tot bezinning brengen en zijn oog en hart vestigen op de overvloedige toeristische mogelijkheden in eigen land.

Zoals de titel zelve aangeeft, bestrijkt deze gids Vlaanderen, dat is het Vlaams landsgedeelte; anders gezegd : heel het Vlaams gebied dat benoorden de taalgrens ligt.

Schrijver, de geknipte persoon en autoriteit voor dergelijke publikaties, verdeelt zijn gids — het zijn zijn eigen woorden — in vier zeer ongelijke delen. Het eerste deel geeft een alfabetische enciklopedie van een honderdvijftigtal steden en gemeenten, beschouwd als de meest belangrijke op toeristisch gebied. Zo lezen we er de onontbeerlijke historische, aardrijkskundige, ekonomische en kulturele gegevens, hun bevolkingsaantal, parkeergelegenheden, voetwandelingen, bezoeken aan musea en bezienswaardigheden met vermelding van dagen, uren en prijzen van bezoek, de specialiteiten op gastronomisch gebied, de data van godsdienstige, kulturele en folkloristische gebeurtenissen, de hotels en restaurants, garages, kampeergelegenheden, boottochten en de burelen van V.V.V. (Vereniging voor Vreemdelingenverkeer). Op deze indrukwekkende reeks volgen dan de overige gemeenten, meer bondig behandeld. In het tweede deel stippelt schrijver een achttiental reiswegen per auto uit, vertrekkend uit en terugkerend naar een onzer grote Vlaamse steden als Gent, Antwerpen en Brussel. Deze reisroutes zijn zeer praktisch samengesteld en onze automobilisten zullen heel wat tijd en geduld uitsparen in het opmaken van een uitstap nu er gesneden brood op tafel ligt. Het derde deel geeft de alfabetische register van alle behandelde gemeenten, steden en belangrijke gehuchten. En ten slotte, het vierde deel, bestaat uit een reeks advertenties, meestal van toeristische aard, zoals hotels, garages, handels in specialiteiten en souveniers en zo meer.

Met het doel de matige prijs van het werk te kunnen behouden heeft schrijver afgezien van het inlassen van illustraties, plans en kaarten.

Schrijver en zijn trouwe medewerkers halen alle eer van hun werk. We hopen dat een drukker bereizen en bezoeken van eigen toeristische centra, dat leidt naar een beter kennen van eigen land en van eigen schoon, de beste dank weze voor hetgeen zij ons volk hebben aangeboden. We zien met heel veel belangstelling de publikatie der gidsen van ons ander landsgedeelte en van onze Benelux-partners te gemoet.

2. **ALGEMEEN. — F. Koller : Sceaux et cachets armoriés reposant dans les divers dépots d'Archives de Belgique.** — Uitgave : Centre Belge de Documentation heraldique, Koninklijkestraat, 192, Brussel, 1956. Luxueus gebonden volume van 236 blz. met 72 platen buiten tekst. 1500 reprodukties van onuitgegeven zegels en stempels. Afmetingen : 300 mm × 210 mm. Prijs : 500 fr.

De belangstelling voor de wapenkunde heeft de laatste decennia een geweldige aanloop genomen. Wat begrijpelijkerwijze samengaat met de levendige interesse voor de geschiedenis die door de huidige generatie wordt aan de dag gelegd. We mogen met voldoening vaststellen dat de heraldiek op de huidige dag een ruim deel van zijn verloren terrein teruggewonnen heeft. Maar, al blijkt de belangstelling voor deze specifieke tak van de geschiedenis nog zo attent, toch blijven werken desbetreffend die als up to date kunnen doorgaan, eerder witte raven. Heel zeker is dit het geval voor wat de heraldische zegels en stempels betreft. De historikus en de genealoog hadden tot hiertoe slechts een paar werken te hunner beschikking, namelijk dit van Rietstap en J. Th. de Raedt. Laatstgenoemde auteur schonk zijn tijd en het nageslacht wel een meesterwerk van bijzonder ge-

halte, maar het is zeer onvolledig omdat het slechts een gedeelte van de in België bewaarde heraldische zegels beschrijft.

De Heer F. Koller brengt echter een nieuw geluid en ontgint verder hetgeen voorgangers niet meer konden of links lieten liggen. Na langdurige en geduldige opzoekingen in verschillende Belgische archiefdepots is hij erin geslaagd een nieuwe reeks publikaties over heraldische zegels te lanceren; publikaties die grote leemte zeer afdoende komen aanvullen.

In het eerste deel van een rijke kollektie dat we hier bij de hand hebben geeft de auteur de reproduktie van ongeveer 1500 onuitgegeven heraldische zegels en stempels vanaf de 14e tot de 18e eeuw, die in verschillende archiefdepots in België berusten. Het werk is alfabetisch samengesteld. Schrijver geeft telkens eerst de familienaam, gevolgd door de beschrijving van het familieblazoen. Vervolgens citeert hij de datering van het geraadpleegde dokument, met de inhoud ervan en de betrokken persoon die vermelde familienaam en beschreven blazoen voert. Hierna verwijst hij naar het archiefdepot waar het dokument wordt bewaard. Ten slotte, tussen haakjes, vermeldt hij het nummer van de buitentekstplaat waar de reproduktie van het zegel te vinden is.

In dit meesterwerk komen enige namen voor van personen uit het Land van Aalst, of van personen die met een of andere gemeente van het Land van Aalst uitstaans hadden. Ten gerieve van onze lezers die zich aan de heraldische zegels interesseren, citeren we bedoelde namen. Wie weet of dit soms niet een steentje bijbrengt in de uitbouw van hun genealogische dokumentatie.

— ALLEGAMBE. 1704. Jonker Anthone Alegambe, heer van Aughem, Basenghien, zegelt denombrement van een leen van Lilare (Ste Maria-Oudenhove) (bl. 6).

— ALAERTS. 1548. Gaultier Alaerts zegelt in plaats van zijn vrouw het denombrement van leen op St Denijs-Boekel (bl. 6).

— BACKERE (de). 1443. Pieter de Backere, meier van Etikhove (bl. 8).

— BACKERE (de). 1457. Geeraard de Backere, schepen van Etikhove (bl. 8).

— BETTE. 1672. Ambrosius de Bette, markies van Lede (bl. 12).

— BIE (de). 1655. Denombrement van een leen op Lede, gezegeld door Elias de Bie, ridder, heer van St Pieters-Woluwe, Massemen, gehuwd met Jeanne Alarde de Haen (bl. 13).

— BLONDEL. 1666. Pieter Blondel zegelt denombrement van zijn leen op Ste Maria-Oudenhove (bl. 14).

— BLONDEL DE MEERE ET d'OVERHAM. 1724. Testament van Marie Jozef Blondel de Meere en Overham (bl. 14).

— BOSCH (du). 1663. Jacques du Bosch, baron van Mere, heer van Erembodegem, zegelt denombrement van een leen te Aalst (bl. 16).

— BROUCKE de TERBEKEN (van den). 1680. Jonker Willem van den Broucke de Terbeken, grootbaljuw van het land van Schorisse (bl. 18).

— CABELIAU. 1523. Jan Cabeliau zegelt denombrement van een leen op St Denijs-Boekel (bl. 20).

— CAUTEREN (van). 1654. Jonker Antoon van Cauteren, heer van Nederbrakel, Zarlardinge, zegelt denombrement van een leen te Nederbrakel (bl. 21).

— CAZIER. 1650. Pieter Cazier, heer van Hautegem, Ronneville, zegelt denombrement van zijn leen het Hof ter Haegen op Erembodegem (bl. 21).

— CONINCK (de). 1354. Hugo de Coninck, schepen van het graafschap en Land van Aalst (bl. 71).

— FOREESTE. 1606. Lieven van de Foreeste zegelt in plaats van zijn vrouw, Jonkvrouw Maria van Guchte, het denombrement van haar leen op Lilare (St Maria-Oudenhove) (bl. 81).

— GORGE (de la). 1661. Mattheus de la Gorge, ontvanger-generaal van prinses Anna van Lorreinen, zegelt voor haar de declaratie van een leen te Herzele (bl. 85).

— GOTTIGNIES (de). 1657. Niklaas de Gottignies, ridder, zegelt denombrement van een leen op Erembodegem (bl. 85).

— HECKE (van). 1666. Mattheus van Hecke zegelt als voogd van Jacobus Boone het denombrement van een leen op Erembodegem (bl. 89).

— JEUNE (le). 1751. Bevestiging, ten voordele van soldaat Pieter Cousain geboortig van Aalst, gezegeld te Gent door Karel le Jeune, luitenant-kolonel (bl. 141).

— MOOR (de). 1547. Jaspar de Moor zegelt denombrement van een leen op St Denijs-Boekel (bl. 156).

— OOST. 1705. Lodewijk Oost, proost van St Maartenskerk te Aalst, geeft procuratie voor het ontvangen van geld van Fransisca de Munter (bl. 159).

— PAPE (de). 1443. Pieter de Pape, schepen van Etikhove (bl. 160).

— PAYEN. 1457. Olivier Payen, schepen van Etikhove (bl. 161).

— PLADUCHE (van den). 1443. Geeraard van den Pladuche, schepen van Etikhove (bl. 163).

— POELE (van de). 1650. Jan Hendrik van Poele zegelt het denombrement van een leen op Erondegem (bl. 164).

— PROEST. 1354. Hugo de Proest, schepen van het graafschap en Land van Aalst (bl. 213).

— SCEPEN (de). 1595. Olivier de Scepen zegelt het denombrement van een leen op Lilare (Ste Maria-Oudenhove) (bl. 218).

— SCHIETECATTE. 1547. Raas Schietecatte zegelt het denombrement van N. Borluut, heer van St Denijs-Boekel (bl. 219).

— SCHUDDEMATTE. 1457. Mattheus Schuddematte, schepen van Etikhove (bl.219).

— SMET (de). 1629. Cornelius de Smet zegelt het denombrement van een leen te Aalst (bl. 221).

— SPIERE (van). 1457. Joos van Spiere, baljuw van Etikhove (bl. 222).

— STRAETEN (van der). 1457. Olivier van der Straeten, schepen van Etikhove (bl. 223).

— SUERSLE (van den). 1354. Jan van den Suersle, baljuw van het graafschap en Land van Aalst (bl. 223).

— TELPENINCK. 1354. Jan Telpeninck, schepen van het graafschap en Land van Aalst (bl. 224).

— VICQ de CUMPTICH (de). 1734. Frans de Vicq de Cumptich, gehuwd met dame Marie Josephine Blondel, zegelt het denombrement van een leen op Denderhoutem (bl. 228).

— VILAIN. 1622. Jan Vilain zegelt denombrement van zijn heerlijkheid van Dumpele op Elst (bl. 229).

— VISSCHEREN (van der). 1354. Obeert van der Visscheren, schepen van het graafschap en Land van Aalst (bl. 229).

— WAEPENAERT (de) 1785. Stuk gezegeld te Erembodegem door A. de Waepenaert (bl. 231).

— WIENENDALE (van). 1726. Brief van M. van Wienendale aan de burggravin van Oombergen op haar hasteel van Oombergen (bl. 233).

Dit streng wetenschappelijk werk mag in geen enkel private noch openbare boekerij ontbreken. De uitgever weze gefeliciteerd voor deze prachtige uitgave. De band en de reprodukties der heraldische zegels zijn prima verzorgd. Dit werk betekent een zeer belangrijke aanwinst voor de heraldische wetenschap. Ook de bibliofielen zullen er gretig naar grijpen. We zien verlangend uit naar de verdere publikaties van de heer Koller.

EREMBODEGEM. **Valère Gaublomme.**

HET LAND VAN AALST

Tweemaandelijks tijdschrift.

Voorzitter : Dr H. Vangassen, Steenweg op Denderhoutem, 53, Ninove.
Beheerder : Albert van Lul, de Nayerlaan, 51 Vorst (Brussel),
Redaktiesekretaris : E.H. J. de Brouwer, pastorij, Impe.
Ruil- en recensiedienst : E.H. V. Gaublomme, Kerkstraat, 16, Erembodegem.

Prijs van het jaarabonnement voor leden : 100 fr., voor steunende leden : 200 fr. en voor ereleden : 500 fr., te storten op de postrekening « Het Land van Aalst », nr 5869.11.

INHOUD VAN Nr 3

1957

Aan Priester Adolf Daens 97

H. Vangassen — Plaatsnamen te Ninove — Grasland *(2 ill.)* 98

G. de Smet — De goederen der Præmonstratenzerabdij van Drongen in het Land van Aalst, in de 17e en 18e eeuw 111

Th. Brakels — Stevenisten in Nederbrakel 116

« Het Land van Aalst » aan de eer ! 120

Fr. Courteaux — De oudste Aalsterse Bidplaats *(1 ill.)* 121

C. Theys — Reispasperijkelen 129

V. Gaublomme — Onze Bibliografie 129

Drukkerij « De Aankondiger », Dr. De Moorstraat, 6, Aalst - Tel. 248.18.